

INFORMACE

V CESTOVNÍM RUCHU

OCHRANA AUTORSKÝCH PRÁV OBECNĚ
A V APLIKACÍCH PRO CESTOVNÍ RUCH

AUTORSKÁ PRÁVA

V OBLASTI CESTOVNÍHO RUCHU

www.vzdelavanivcr.cz

OCHRANA AUTORSKÝCH PRÁV OBECNĚ A V APLIKACÍCH PRO CESTOVNÍ RUCH

Autoři:

JUDr. Bc. Martin Kulhánek, Ph. D.

Mgr. Marek Ivičič

KULHÁNEK Legal Consulting

KULHÁNEK
Legal Consulting

Praha 2007

OCHRANA AUTORSKÝCH PRÁV OBECNĚ A V APLIKACÍCH PRO CESTOVNÍ RUCH

Vydalo: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 2007.
Staroměstské náměstí 6, 110 15 Praha 1, www.mmr.cz

Tato skripta byla vytvořena pro projekt „INFORMACE V CESTOVNÍM RUCHU“
CZ.04.1.03./4.2.00.1./0007 Operační program Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ), Opatření
4.2., Specifické vzdělávání.

<p>Tento vzdělávací program je spolufinancován Evropským sociálním fondem (ESF) a státním rozpočtem ČR.</p>

Obsah výukového textu

1	Obecný výklad	7
1.1	Úvod	7
1.2	Duševní vlastnictví	8
1.3	Průmyslové vlastnictví	10
1.4	Právo duševního vlastnictví	11
1.5	Funkce práva duševního vlastnictví	12
1.6	Autorské právo	13
2	Autorský zákon a další související předpisy	14
2.1	Úvod	14
2.2	Autorský zákon	15
2.3	Související předpisy	17
3	Mezinárodní úmluvy	18
3.1	Úvod	18
3.2	Bernská úmluva	18
3.3	TRIPS	19
3.4	WIPO	20
3.5	Další mezinárodní úmluvy	20
3.6	Autorské právo a Evropská unie	20
4	Základní pojmy autorského práva	21
4.1	Autorské dílo	21
4.1.1	Vymezení autorského díla	21
4.1.2	Výjimky z ochrany autorského díla	23
4.1.3	Zveřejnění a vydání díla	24
4.2	Autor	24
4.3	Autorské právo	27

4.3.1	Vznik autorského práva.....	27
4.3.2	Obsah autorského práva	28
4.3.3	Výjimky a omezení práva autorského	34
4.3.4	Zvláštní ustanovení o některých dílech.....	37
4.4	Licenční smlouva	39
4.4.1	Vymezení licenční smlouvy a její účastníci	41
4.4.2	Obsah licenční smlouvy	41
4.4.3	Podlicence a převod licence	43
4.4.4	Zánik licence	43
4.4.5	Nakladatelská smlouva.....	45
5	Práva související s právem autorským.....	46
5.1	Práva výkonného umělce k uměleckému výkonu	46
5.2	Právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu.....	47
5.3	Právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho prvotnímu záznamu.....	47
5.4	Právo rozhlasového a televizního vysílatele k jeho vysílání.....	48
5.5	Právo nakladatele	48
5.6	Zvláštní právo pořizovatele databáze.....	48
6	Kolektivní správa práv	50
6.1	Kolektivně spravovaná práva	50
6.2	Práva a povinnosti při výkonu kolektivní správy.....	51
6.3	Hromadné a kolektivní smlouvy	53
6.4	Kolektivní správci	54
7	Prostředky ochrany autorského práva.....	57
7.1	Autorský zákon	57
7.2	Trestní zákon	60
7.3	Odpovědnost za přestupky a jiné správní delikty.....	61
7.4	Zákon na ochranu spotřebitele	61

7.5	Obchodní zákoník	63
8	Použitá a doporučená literatura	65

1 OBECNÝ VÝKLAD

1.1 Úvod

Předkládaný výukový text si klade za cíl seznámit čtenáře se základními otázkami autorského práva, jak je v současné době zakotveno v právním řádu České republiky. Jelikož je Česká republika členem mezinárodního společenství, nelze se v současném globálním světě vyhnout pojednání o mezinárodních autorskoprávních souvislostech.

Pro jednodušší pochopení samé podstaty autorského práva a jeho postavení v právním řádu je nejprve třeba seznámit se s některými souvisejícími pojmy a dalšími souvislostmi. Nejprve si musíme objasnit otázku, co má autorské právo vlastně chránit, tedy co je objektem autorskoprávní ochrany, a z jakého důvodu tato ochrana existuje.

Autorské právo je v nejobecnějším smyslu jedním z prostředků ochrany lidských výtvorů, a to specificky těch, které nemají hmotnou povahu. Jedná se tedy o ideální předměty (nehmotné statky), které mají nebo alespoň mohou mít majetkovou (tedy penězi ocenitelnou) hodnotu. Na rozdíl od hmotných statků nelze nehmotné statky přirozeně vnímat hmatem (nejsou hmatatelné). Jsou tvořeny pouze duševním obsahem, který je však způsobilý být objektivně vyjádřen (píseň může být např. notově zapsána nebo hudebně provedena). Normy autorského práva svůj chráněný nehmotný předmět označují jako „dílo“.

Přirozeně existují i další nehmotné předměty, které nejsou dílem a přesto jim, resp. jejich původcům (vynálezům) společnost v současné době přiznává také ochranu. Příkladem může být vynález či know-how.

Nutným předpokladem existence právní ochrany těchto nehmotných statků je uznání prospěšnosti lidské duševní činnosti nejen svému původci ale i pro celé lidské společenství. Postupným vývojem získaly tyto výsledky duševní lidské činnosti nejen celospolečenský význam, nýbrž jim byla přiznána i majetková hodnota a staly se samostatnými objekty ekonomické činnosti a tedy i samostatnými objekty právních vztahů. Dalším nutným předpokladem tohoto postupného vývoje bylo uznání původce jako osoby, které náleží

výlučná práva k těmto ideálním předmětům. Původci těchto nehmotných statků tak získali výlučná oprávnění ve vztahu k jejich výtvorům a tím jsou motivováni k další tvorbě.

Aby uvedené nehmotné předměty mohly být předmětem ekonomických a právních vztahů, je zapotřebí, aby byly způsobilé být zhmotněny (materializovány). Neznamená to ovšem, že se musí vždy jednat o zachycení na trvalý hmotný nosič. Píseň stačí zazpívat a už je objektivně vnímatelná. I přes uvedené je nejčastějším způsobem zachycení na hmotný nosič (substrát) trvalejšího charakteru. V této souvislosti je nutno uvést, že nelze zaměňovat uvedený hmotný nosič (např. list papíru či CD disk) se samotným chráněným nehmotným předmětem, neboť oba předměty jsou z hlediska práva samostatnými objekty právních vztahů. Zatímco jedna osoba může mít např. vlastnické právo k obrazu (ve smyslu jeho hmotné podstaty, tj. rám, plátno, barvy), druhé osobě může náležet autorské právo k zachycenému výtvarnému dílu.

1.2 Duševní vlastnictví

Pojmem duševní (intelektuální) vlastnictví (intellectual property, geistiges Eigentum) se tradičně označuje souhrn objektivně (smysly vnímatelně) vyjádřitelných ideálních (nehmotných) předmětů nejrůznější povahy.

V důsledku neustálého lidského vývoje, vědeckého a technického pokroku se obsah pojmu duševního vlastnictví neustále rozšiřuje o nové kategorie.

Přídavné jméno „duševní“ vyjadřuje základní znak zkoumaného jevu. Všechny objekty jsou výsledkem duševní činnosti člověka, společnosti nebo její některé části. V některých případech jsou navíc odrazem lidské osobnosti jejich původce. Jako je každá lidská bytost originálem, tak je i takový výsledek duševní činnosti člověka vždy jedinečný.

Uvedená duševní činnost člověka může mít povahu tvůrčí činnosti nebo může být vázána na určitou jeho činnost hospodářské povahy. Příkladem první skupiny může být napsání románu, zkomponování skladby či malba obrazu. Do druhé skupiny lze zahrnout např. dlouhodobé užívání obchodního názvu či obchodní značky při obchodní činnosti. Rozdílem zde je tedy existence či absence prvku lidské tvořivosti. Z podstaty věci nelze

vyloučit, aby například užívaná obchodní značka obsahovala také určité prvky tvůrčí činnosti, tedy jeden konkrétní nehmotný předmět může být souběžně chráněn několika právními instituty.

Co se týče pojmu „vlastnictví“, je nutno uvést i některé další souvislosti. Vlastnictví je považováno za základní ekonomickou kategorii. Je to forma přivlastňování si statků za účelem uspokojování potřeb člověka. Hlavním obsahem vlastnictví jsou vždy vztahy lidí týkající se určitých statků (věcí). Od uvedené ekonomické kategorie je třeba odlišovat vlastnictví (dominium) v právním smyslu, což je určitá nadstavba, která za pomoci formálních a státem garantovaných norem reguluje tyto vlastnické vztahy. Již od dob antického Říma se vlastnické právo označuje jako právní panství nad věcí. Právo tedy přiznává vlastníkovu oprávnění činit se svojí věcí téměř cokoliv, např. i věc zničit. Přirozeně může svoji věc mít u sebe, užívat ji a může s ní dle své úvahy disponovat.

Uvedené obecné charakteristiky nerozlišují, zda se jedná o věc hmotnou či nehmotnou. Předmětem vlastnictví tedy může být i nehmotný výsledek lidské činnosti. Předpokladem však je alespoň potencionální majetková hodnota těchto ideálních předmětů. Vlastnictví v tomto smyslu je synonymum pojmu majetek.

Z hlediska aktuálního českého právního řádu (od roku 1964) je uvedená konstrukce použitelná pouze zčásti. Podle současného občanského zákoníku [[zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů \(dále jen „občanský zákoník“\)](#)] může být předmětem vlastnického práva pouze věc hmotná. Nehmotné věci se tedy řadí do skupiny „jiné majetkové hodnoty“ ve smyslu ustanovení § 118 odstavce 1 občanského zákoníku. Práva k těmto nehmotným věcem jsou upravena mimo občanský zákoník zvláštními zákony.

Užití slova „vlastnictví“ ve spojení s adjektivem duševní je tedy částečně nepřesné. Částečně proto, že uvedené zvláštní zákony přiznávají osobám, kterým tyto nehmotné předměty náležejí, oprávnění velmi podobná právu vlastnickému, ale ne totožná. Jde o určitá majetková práva svého druhu. Toto pojetí však někteří autoři považují za překonané. Dokladem mohou být i některé novější zákony, které osoby, jimž některý z předmětů duševního vlastnictví náležejí, označují za vlastníky (např. [zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách](#))

To nic nemění na skutečnosti, že užívání pojmu duševní vlastnictví je dlouhodobě přijímáno a jak již bylo uvedeno, v obecném významu je duševní vlastnictví uznáváno za nedílnou součást vlastnictví.

V souvislosti s duševním vlastnictvím se někdy uvádí též pojem „nehmotné statky“. Statkem lze označit v nejobecnějším ekonomickoprávním smyslu cokoliv, co je schopno poskytnout člověku užitek, uspokojit jeho potřebu. Z uvedené definice je patrné, že pojem nehmotné statky je širší než pojem duševní vlastnictví, neboť pojmovým znakem nehmotného statku není (alespoň potencionální) majetková hodnota. K nehmotným statkům náleží též určité statky ryze osobnostní povahy, které lze jen těžko zahrnout do pojmu duševního vlastnictví. Jednotlivé nehmotné předměty, které spadají pod pojem duševního vlastnictví, například dílo, umělecký výkon, vynález či ochranná známka se často označují také jako nehmotné statky.

1.3 Průmyslové vlastnictví

Jak již bylo výše uvedeno, vedle duševní tvořivé činnosti fyzických osob, může být předmětem zájmu společnosti, a tedy i právní ochrany, i výsledek jiné než tvůrčí duševní činnosti. Jedná se v tomto případě o výsledek činnosti fyzických a právnických osob, jimiž se usiluje také o dosažení nemateriálního dobra, jenže jiné povahy.

Pro výsledky duševní tvořivé činnosti fyzických osob a výsledky jiné než tvůrčí duševní činnosti fyzických a právnických osob, které mají majetkovou hodnotu, a které jsou dále hospodářsky (průmyslově) využitelné, se vžil pojem průmyslové vlastnictví (industrial property).

Pod pojem průmyslového vlastnictví patří zejména vynálezy, užitné či průmyslové vzory a ochranné známky. Je samozřejmě jasné, že hospodářsky využívat lze (a často se tak i děje) i nejrůznější autorská díla či jiná práva příbuzná právu autorskému. Označení práv průmyslových se využívá pouze pro některé předměty duševního vlastnictví, a to s ohledem na historický vývoj, kdy se postupně formovaly jednotlivé právní režimy.

Základním předpokladem ochrany průmyslového vlastnictví (který se však neuplatní vždy) je zápis příslušných nehmotných statků do příslušného seznamu, s kterým zákon spojuje vznik práv a povinností. V případě České republiky jednotlivá práva vznikají zápisem, který provádí [Úřad průmyslového vlastnictví v Praze](#). Vedle uvedených zapisovaných předmětů se pod průmyslové vlastnictví řadí i další nehmotné předměty, které jsou hospodářsky využitelné (např. know-how, goodwill) a které žádnému registračnímu principu nepodléhají.

Z uvedeného výkladu je patrné, že průmyslové vlastnictví je pouze výsečí obsahově širšího pojmu duševní vlastnictví.

1.4 Právo duševního vlastnictví

Reakcí na existenci duševního vlastnictví a potřebu jeho ochrany je právo duševního vlastnictví.

Při vymezení jeho obsahu je nutné nejprve uvést, že na každé právo lze pohlížet jako na závaznou normu chování, která je stanovena státem a všem právním subjektům přístupná (publikovaná ve [Sbírce zákonů](#)). V případě potřeby může být její dodržování i mocensky vynuceno státem. Uvedený pohled bývá označován jako právo objektivní. Z objektivního práva pak pro jednotlivé subjekty (tedy fyzické a právnické osoby) vyplývá oprávnění určitým způsobem se chovat (v této souvislosti se mluví o právu subjektivním).

Právo duševního vlastnictví v objektivním smyslu lze vymezit jako souhrn právních norem, které upravují společenské vztahy vznikající z činnosti fyzických a právnických osob, jejímž výsledkem jsou imateriální předměty, a společenské vztahy, které vznikají při uplatňování těchto imateriálních předmětů ve společnosti. V subjektivním smyslu právo duševního vlastnictví znamená souhrn oprávnění určité fyzické či právnické osoby vztahující se k jednotlivým předmětům duševního vlastnictví určitým způsobem se chovat.

V této souvislosti je třeba si uvědomit, že existence jednotlivých imateriálních předmětů je skutečností ryze objektivního charakteru, zatímco existence příslušné právní úpravy regulující společenské vztahy týkající se těchto imateriálních předmětů vždy závisí na tom kterém státu.

Jinými slovy to znamená, že tato ochrana je v každém státě jiná, resp. v některém státě nemusí být některý předmět duševního vlastnictví chráněn, zatímco v jiném ano. Může se tedy stát, že autorské dílo je v zemi jeho vzniku chráněno, neboť splňuje všechny podmínky pro jeho ochranu (je tedy autorským dílem). V jiných zemích je však toto dílo chráněno pouze tehdy, jsou-li splněny podmínky pro vznik autorskoprávní ochrany podle právního řádu těchto jiných zemí. Pokud jsou tyto podmínky různé, může nastat problém. Právo duševního vlastnictví je tedy ovládáno principem teritoriality. Překonání této teritoriální omezenosti je hlavním cílem mezinárodněprávní úpravy duševního vlastnictví, o které bude pojednáno dále.

Další podstatnou skutečností v právu duševního vlastnictví je, že nehmotné předměty mohou být užívány kdekoli a kdykoli na celém světě, následně i současně, a to neomezeným počtem uživatelů bez újmy na své podstatě, tedy aniž by se spotřebovávaly či aniž by se tímto užíváním snižovala jejich kvalita (např. jeden román může být vydán současně v několika státech). Tato vlastnost činí z duševního vlastnictví velmi zajímavý obchodní artikl. V teorii se tato vlastnost nazývá potencionální ubiquita.

S ohledem na výše uvedený pojem průmyslového vlastnictví se rozlišují dvě velké skupiny práva duševního vlastnictví. Jsou to práva průmyslová na jedné straně a na druhé straně to jsou práva autorská a příbuzná.

1.5 Funkce práva duševního vlastnictví

Právní normy upravující společenské vztahy týkající se předmětů duševního vlastnictví neexistují samoučelně, nýbrž společnost od nich očekává určité pozitivní výsledky. V této souvislosti můžeme mluvit o funkcích práva duševního vlastnictví.

Zejména se jedná o funkci ochrannou. Přijetí příslušné právní úpravy má za cíl ochránit ideální předměty duševního vlastnictví jako takové a zejména ochránit oprávněné zájmy osob, kterým tyto předměty náleží, resp. které jsou oprávněny je užívat.

Další funkci právní úpravy je možno spatřovat ve stimulaci osob, které svojí činností tyto nehmotné předměty vytváří. Kdyby osobě, která je původcem daného ideálního statku, nebylo

přiznáno absolutní právo k tomuto výsledku její často dlouhodobé a náročné činnosti, neměla by tato osoba přirozeně žádný důvod tuto činnost i nadále vykonávat, neboť by z toho neměla valného užítku. Na první pohled by se mohlo zdát, že jsou zde protikladné zájmy celku a jednotlivce. Opak je však pravdou. Z prospěchu jednotlivce má prospěch celá společnost a pouze přiznáním této ochrany jednotlivcům lze zabezpečit další vývoj společnosti v této oblasti.

Stát pak tím, že právně zakotví určitá pravidla jako závazná, společnosti sděluje, že určitá lidská činnost je hodna celospolečenského uznání a je ve veřejném zájmu, aby tato činnost dále probíhala. V této souvislosti lze mluvit o funkci osvětové.

1.6 Autorské právo

Pod pojmem autorské právo lze analogicky rozumět (v objektivním smyslu) souhrn právních norem, které regulují vztahy autora a dalších subjektů ve vztahu k objektu autorského práva – dílu, a (v subjektivním smyslu) jako právo autora nebo jiné oprávněné osoby k dílu, zejména toto dílo užívat a disponovat s ním.

Autorské právo je typickou součástí práva duševního vlastnictví a upravuje zejména postavení autorů a možnosti tvorby děl, dále pak i postavení uživatelů děl ať na smluvním či mimosmluvním principu.

U uvedeném smyslu bývá někdy takto vymezené autorské právo označováno za autorské právo v užším smyslu. V širším smyslu bývají k autorskému právu přiřazena i tzv. práva příbuzná k právu autorskému (nebo také práva související s právem autorským). Mezi tato příbuzná práva náleží zejména práva výkonného umělce, právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu, právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu.

2 AUTORSKÝ ZÁKON A DALŠÍ SOUVISEJÍCÍ PŘEDPISY

2.1 Úvod

Aktuálním právním předpisem, který upravuje oblast autorského práva platného na území České republiky, je [zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů \(dále jen „autorský zákon\)](#), který byl Parlamentem České republiky schválen dne 7. 4. 2000. Účinnosti tento zákon nabyl dne 1. 12. 2000. Za dobu svého právního života byl autorský zákon již několikrát dílčím způsobem novelizován.

Na základě zrušovacího ustanovení (§ 117) byl zrušen dosavadní „autorský zákon“ č. 13/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, který platil 35 let. Přijetí nového zákona (tedy jinými slovy rekodifikace) bylo nutné především z důvodu výrazných změn společensko-ekonomických vztahů v České republice, dosaženého technického vývoje a začínajících globalizačních vlivů (zejména masového užívání Internetu). Dalším významným důvodem uvedené rekodifikace byla snaha o přizpůsobení norem českého autorského práva normám [Evropských společenství](#) v oblasti autorského práva. Důvodem pro tuto harmonizaci byla ještě před přístupem České republiky k Evropským společenstvím tzv. Asociační dohoda (oficiálním názvem Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé, která byla ve Sbírce zákonů zveřejněna pod č. 7/1995).

Z hlediska historického můžeme počátky ochrany autorského práva datovat do roku 1846, kdy byl vydán císařský patent (č. 992 z 19. 10. 1846), který na území dnešní České republiky poprvé stanovil zásady ochrany děl, a to literárních, hudebních a výtvarných proti volnému mechanickému rozmnožování a u děl dramatických a hudebních též proti volnému veřejnému provozování. Nakladatelská smlouva však bylo již obsažena ve Všeobecném občanském zákoníku z roku 1811 (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch). Modernější úprava pak byla zakotvena v zákoně č. 197 z roku 1885 o právu původcovském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým. Uvedený rakouský zákon (podobně jako uherské právo) byl v roce 1918 převzat nově vzniklou Československou republikou. Sjednocení autorskoprávní

ochrany na celém území tehdejšího Československa se uskutečnilo zákonem č. 218/1926 Sb. zákonů a nařízení, o původcovském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském). Na změněné politickohospodářské podmínky po roce 1948 reagoval zákonodárce přijetím zákona č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon). V souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku a dalších významných předpisů byl vydán již zhora uvedený zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, který platil až do roku 2000, tedy do přijetí současného autorského zákona.

2.2 Autorský zákon

Autorský zákon upravuje v jednom právním předpise všechny otázky související s právem autorským. Dříve tomu tak nebylo, např. kolektivní správa práv byla upravena v samostatném zákonu č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů.

Z hlediska metody regulace lze autorský zákon zásadně považovat za předpis soukromého práva. Označení soukromé právo znamená, že zákon vychází z konstrukce, že všichni účastníci (tedy právně řečeno všechny subjekty) autorskoprávních vztahů (tedy zejména autor, nabyvatel licence či ostatní osoby) mají rovné právní postavení. Žádný z nich není oprávněn jednostranně rozhodovat o právech a povinnostech dalších účastníků, nevystupuje zde žádná osoba jako nadřazený subjekt. Uvedená rovnost je však pouze teoretická. Skutečností však je, že některý ze subjektů právního vztahu je fakticky stranou silnější a může tedy té slabší straně „vnutit“ méně výhodné podmínky. Tato převaha může vycházet například z ekonomického postavení (např. určitý subjekt má monopolní postavení na trhu). Právo z tohoto důvodu některým skupinám osob přiznává určitá privilegia, která proklamovanou rovnost ruší. Typickým příkladem je spotřebitel, nájemce bytu či zaměstnavatel. V této souvislosti je možné říci, že zákonodárce za podobně ohroženého považuje i autora a přiznává mu oproti ostatním osobám trochu výhodnější postavení. Může se však stát, že v určitém konkrétním vztahu bude tím silnějším subjektem právě autor.

Jak bylo uvedeno výše, autorský zákon používá zásadně metodu regulace soukromoprávní. Pokud je však v právním textu uvedeno „zásadně“, znamená to vždy, že z tohoto pravidla

existuje výjimka. Stejně platí i pro autorský zákon, který (jak bude uvedeno dále) upravuje také kolektivní správu práv. Tento právní institut plní jistou veřejnoprávní službu, když vedle pomoci autorům či ostatním nositelům práv slouží také nejširší veřejnosti a napomáhá nabyvatelům získat potřebná oprávnění. Z tohoto důvodu je kolektivní správa podrobena též doзору příslušného orgánu státní správy, kterým je v této souvislosti [Ministerstvo kultury České republiky](#). Podle ustanovení § 8 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, je Ministerstvo kultury je ústředním orgánem státní správy mj. i pro provádění autorského zákona. Z tohoto pohledu autorský zákon obsahuje právní normy regulující vztahy mezi kolektivními správci a státem. Stát (jednající prostřednictvím svého ústředního orgánu státní správy) v těchto vztazích vystupuje jako subjekt nařizující a kontrolující, osoba stojící nad běžnými subjekty a chránící veřejné zájmy. Uvedená metoda regulace se označuje jako veřejnoprávní. Jak bude ještě dále uvedeno, stát neponechává ochranu autorských práva výlučně v rukou autora nebo jiných oprávněných osob, nýbrž i sám prostřednictvím jemu vlastních prostředků zabezpečuje ochranu, a to výlučně prostředky veřejného práva. Zejména se jedná o ochranu prostřednictvím trestního zákona či zákona o ochraně spotřebitele.

V souvislosti s uvedenými kompetencemi Ministerstva kultury ČR v oblasti autorskoprávní ochrany je možno uvést, že konkrétně tuto činnost plní samostatné oddělení autorského práva Ministerstva kultury ČR. Toto oddělení tedy provádí hodnocení úrovně ochrany autorského práva a práv s ním souvisejících a navrhuje legislativní úpravy. Dále do jeho působnosti patří otázky týkající se účasti České republiky ve [Světové organizaci duševního vlastnictví](#) a na všech ostatních mezinárodních smlouvách souvisejících s ochranou autorských práva a práv souvisejících. Rovněž toto oddělení uděluje oprávnění k výkonu kolektivní správy práv podle autorského zákona a činnosti kolektivních správců kontroluje.

Autorský zákon je možno z hlediska svého obsahu rozdělit do několika částí (z hlediska legislativněprávní techniky se mluví o hlavách). Jednotlivé hlavy autorského zákona upravují následující oblasti:

- a) právo autorské (§§ 2 – 66)
- b) práva související s právem autorským (§§ 67 – 87)
- c) zvláštní právo pořizovatele databáze (§§ 88 – 94)
- d) kolektivní správu práv (§§ 95 – 104)

Bezprostředně s úpravou autorského zákona souvisejí i prováděcí předpisy, k jejichž vydání autorský zákon pověřil Ministerstvo kultury. V současné době se jedná pouze o vyhlášku č. 488/2006 Sb., kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn. Tento podzákoný právní předpis blíže upravuje ustanovení § 25 odst. 7 autorského zákona.

V souvislosti s uváděnou kolektivní správou jsou důležitá také oznámení Ministerstva kultury o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy podle ustanovení § 98 autorského zákona.

2.3 Související předpisy

Výše uvedená ucelenost úpravy autorského práva v autorském zákonu však neznámá, že by veškeré prostředky ochrany autorského práva byly zakotveny pouze v samotném autorském zákoně. Některé právní prostředky, kterými se lze proti porušování autorských práv bránit, upravují také další předpisy. Tato však většinou odkazují na autorský zákon ohledně základních otázek, tedy zejména kdo je autor a zda se jedná o chráněné autorské dílo.

Za nejvýznamnější lze označit následující předpisy:

- a) zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- b) zákon č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci, ve znění pozdějších předpisů,
- c) zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů,
- d) zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů,
- e) zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

3 MEZINÁRODNÍ ÚMLUVY

3.1 Úvod

Jak již bylo uvedeno výše, autorské právo, jakož i další práva související s duševním vlastnictvím jsou vázána na právní řád daného státu, trpí teritoriální omezeností. Z důvodu postupného propojování ekonomik jednotlivých států, internacionalizace mezinárodního obchodu a dnes neomezených možností šířit informace je možno vysledovat jednoznačnou tendenci mezinárodního společenství vedoucí k překonání uvedené teritoriální omezenosti práv duševního vlastnictví.

Jedním z nejvýznamnějších nástrojů této snahy je přijímání mezinárodních smluv. Jejich smluvní strany (což jsou zejména suverénní státy) se jejich přijetím zavazují, že ve svém právním řádu vytvoří určitý minimální standard ochrany příslušných nehmotných statků platící pro všechny subjekty. Vedle existence uvedených mezinárodních dohody je dalším významným prostředkem zakládání mezinárodních organizací, které jako svůj hlavní úkol mají právě zabezpečovat ochranu duševního vlastnictví.

V poslední době se však ukazuje, že je nedostatečné pouze legislativně zvyšovat ochranu autorského práva. Mnohem závažnější negativní důsledky často přináší ten fakt, že mnohé státy i přes dostatečnou regulaci nejsou schopny (nebo o to ani nemají zájem) porušování autorských práv účinně bránit (např. před výrobou, vývozem či dovozem plagiátů).

3.2 Bernská úmluva

Na počátku byly dvojstranné mezinárodní smlouvy uzavírané mezi jednotlivými státy. Až v 80. letech 19. století bylo započato s tvorbou mnohostranného smluvního instrumentu. Dne 9. září 1886 byla v Bernu podepsána Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl. Úmluva rovněž založila Unii na ochranu autorských práv k dílům literárním a uměleckým (tzv. Bernská unie). Úmluva vstoupila v platnost dne 5. prosince 1887 a byla postupně několikrát revidována. Poslední znění (tzv. pařížské – dle revize z roku 1971) je závazné i pro

Českou republiku (č. 133/1980 Sb.). Navrhovaná úprava vycházela z nejrozvinutějších národních úprav evropských zemí. Byla tedy postavena na neformálním pojetí ochrany autorského práva. Text úmluvy stanoví základní pravidla autorskoprávní ochrany, které se smluvní strany zavázaly převést do svého národního zákonodárství.

Základními zásadami Úmluvy jsou zásada teritoriality a asimilace. Autorskoprávní vztahy se tedy vždy řídí právem státu, na jehož území se ochrana uplatňuje. Asimilace neboli národní režim znamená, že stát bude se všemi příslušníky ostatních smluvních států zacházet jako s příslušníky vlastními.

3.3 TRIPS

V souvislosti s vytvořením Světové obchodní organizace – WTO (World Trade Organization) v roce 1994 bylo přijato dalších 25 mnohostranných mezinárodních úmluv týkajících se mezinárodního obchodu. Jednou z nich byla i Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (Agreement on Trade Related Intellectual Property Rights), ve sbírce zákonů zveřejněna pod č. 191/1995 Sb. Zúčastněnými státy bylo uznáno, že padělané a pirátské zboží je překážkou obchodu a z hlediska oprávněných zájmů majitelů duševního vlastnictví je nežádoucí. Cílem dohody je usnadnění mezinárodního obchodu, a to podporou účinné ochrany před porušováním práv k duševnímu vlastnictví.

Z uvedeného je patrné, že se TRIPS netýká výlučně autorského práva, nýbrž celé oblasti práv duševního vlastnictví (včetně vlastnictví průmyslového). Z hlediska povinností ukládá smlouva stranám respektovat nejdůležitější mnohostranné mezinárodní smlouvy týkající se duševního vlastnictví a některé další pravidla stanoví sama tato smlouva. Podstatnou obsahovanou součástí TRIPS jsou ustanovení o účinném vynucování práv k duševnímu vlastnictví.

3.4 WIPO

V oblasti práv duševního vlastnictví, a tudíž i v oblasti autorského práva, hraje významnou roli rovněž Světová organizace duševního vlastnictví ([World Intellectual Property Organization](#)), která náleží k [Organizaci spojených národů \(OSN\)](#) a sídlí v Ženevě. Byla založena na základě Smlouvy o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví z roku 1967 ([č. 69/1975 Sb.](#)).

3.5 Další mezinárodní úmluvy

Dalšími významnými mezinárodněprávními instrumenty zaměřenými na ochranu autorského práva jsou zejména:

- a) Všeobecná úmluva o právu autorském z roku 1952 ([č. 134/1980 Sb.](#))
- b) Smlouva o právu autorském z roku 1996 ([č. 33/2002 Sb. m s.](#)).

3.6 Autorské právo a Evropská unie

Oblast duševního vlastnictví nezůstala bez zájmu rovněž v procesu evropské integrace. Regulaci lze rozdělit do dvou základních oblastí. První skupina obsahuje právní úpravu jednotlivých práv duševního vlastnictví, tedy i autorského práva. Druhou skupinu představují opatření, která mají za cíl odstranit jakékoliv překážky jednotného vnitřního trhu, které by z jednotlivých národních úprav duševního vlastnictví mohly vyplývat.

K harmonizaci národních úprav slouží především přijímání směrnic, které jsou určeny jednotlivým členským státům. Směrnice stanoví pouze cíle, kterých mají členské státy přijetím vlastní právní úpravy dosáhnout. Vlastní realizace (tedy volba konkrétních prostředků) je plně v režii členských států. Po vstupu České republiky do Evropské unie by tedy měl existovat ideální stav, kdy české autorské právo zcela odpovídá požadavkům příslušných směrnic.

4 ZÁKLADNÍ POJMY AUTORSKÉHO PRÁVA

4.1 Autorské dílo

4.1.1 Vymezení autorského díla

Abychom vůbec mohli hovořit o ochraně autorského práva, musíme si nejprve odpovědět na otázku, co je autorským právem chráněno, co je předmětem autorského práva.

Autorský zákon za jediný a výlučný předmět práva autorského považuje dílo. Jde tedy o výsledek duševní tvůrčí činnosti autora, jeho duševní výtvar ve své podobě nehmotné, tedy coby nehmotný statek – duševní vlastnictví. Není tedy chráněna sama myšlenka, nýbrž pouze její tvůrčí zpracování. Autorské dílo je také třeba odlišovat od média, prostřednictvím kterého je příslušný duševní výtvar vyjádřen.

Podle definice se za dílo považuje „dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam“.

Uvedená generální klauzule díla tedy obsahuje tyto podstatné znaky díla:

- a) Především se musí se jednat o výsledek tvůrčí umělecké či tvůrčí vědecké činnosti. Tento znak odlišuje autorské dílo od výsledků duševní činnosti člověka.
- b) Dalším znakem díla je, že se jedná o výsledek tvůrčí činnosti člověka. Tvůrčí činnost je činností duševní. Pro příklad je možno uvést jiné druhy lidských činností, které nejsou tvůrčí. Může to být např. činnost mechanická, automatická, řemeslná, organizační. Lze si samozřejmě představit, že uvedené „netvůrčí“ činnosti mohou být činnostmi doplňujícími.
- c) Autorské dílo musí být objektivně vnímatelné.
- d) Musí se jednat o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti, který vyplývá z jedinečnosti autorovi osobnosti. Nemohou tedy existovat dvě naprosto shodná díla.

Ke vzniku autorskoprávní ochrany stačí pouhé vytvoření díla, které splňuje všechny podmínky. Žádná registrace či označení díla znakem © není třeba. Ochrana vzniká okamžikem vytvoření díla. Není samozřejmě vyloučeno, aby např. některé soukromé osoby (např. nejruznější občanská sdružení) vedly evidenci autorských děl. Nějaký význam však tyto registrace či evidence mohou mít v případném důkazním řízení ohledně prokazování autorství či vzniku díla. V žádném případě však řečené nemůže být chápáno tak, že případná evidence díla u některé osoby bude dostatečným důkazem o určení autorství.

Autorský zákon pak výslovně uvádění příklady druhů autorských děl. Zejména se tedy jedná o dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.

Z hlediska tématu tohoto výukového materiálu je možno se blíže zastavit u vymezení kartografického díla. Jedná se o vědecké dílo grafické, které je vyjádřeno výrazovými prostředky kartografie. Ke vzniku autorskoprávní ochrany je tedy nutné, aby dané kartografické dílo splňovalo všechny znaky autorského díla, na výsledné formě (papír či digitální forma) nezáleží. Uvedenému pojmu vyhovují pouze takové duševní výtvořky, které jsou výsledkem tvůrčí fantazie autora, jsou ze statistického hlediska jedinečné a jsou objektivně vyjádřeny specifickými kartografickými prostředky tvůrčí vědecké formy. Např. katastrální mapa nemůže být dílem kartografickým ani jiným, neboť by projevem individuální tvůrčí činnosti autora došlo k rozporu s předpisy, které závazně stanoví obsah katastrální mapy. Lze si tedy představit, že pokud více osob bude postupovat předepsaným způsobem, mohou dosáhnout v podstatě stejného výsledku. Chybí zde tedy jedinečnost. V případě, kdy má dílo vyjadřující mapu působit především esteticky, jedná se o dílo umělecké – výtvarné. O tvůrčí činnost nepůjde v případě, kdy jde o pouhý převod mapy do jiného měřítka, přepis dat, překreslení či digitalizace.

Z důvodů ryze praktických zákonodárce u některých chráněných děl slevil co se týče požadavku jedinečnosti a za postačující uznal původnost díla. Rovnocennou autorskoprávní ochranu tedy zákon (fikcí) přiznává rovněž počítačovým programům, fotografickým dílům

a databázím. Některá fotografická díla však mohou být zcela jedinečná. Bude vždy záležet na konkrétním díle.

Jak již bylo uvedeno výše předmětem ochrany autorského zákona není pouhý námět sám o sobě, nápad, myšlenka, vědecká teorie, matematický vzorec či jiné podobné předměty samy o sobě.

Dále je třeba uvést, že se autorské právo vztahuje na dílo dokončené, jeho jednotlivé fáze a části, včetně názvu a jmen postav, pokud tyto splňují podmínky pro autorské dílo. Chráněným dílem je také dílo vzniklé tvůrčím zpracováním díla jiného, včetně překladu díla do jiného jazyka (i umělého). K uvedenému zpracování se však vyžaduje samozřejmě souhlas autora původního díla. Existují tu pak vedle sebe souběžně autorská práva zpracovatele i původního autora. Je třeba si uvědomit, že užití odvozeného díla je současně užitím i díla původního. Případná absence svolení původního autora ke zpracování sice nemá vliv na vznik nového (odvozeného) díla (pokud toto nové dílo samozřejmě splňuje podmínky pro autorské dílo), nicméně užití odvozeného díla bez souhlasů původního autora je protiprávní a zakládá odpovědnost neoprávněného uživatele.

Dílem souborným je také sborník (např. časopis, encyklopedie, antologie, pásmo, výstava či jiná databáze) nezávislých děl nebo jiných prvků, který způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu splňuje podmínky pro vznik autorského díla, tedy je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora (uspořadatele). Jak bylo uvedeno výše, fikcí se za souborné dílo považuje i databáze původní (na rozdíl od jedinečných databází dle věty předchozí). Pojmovým znakem souborného díla je tedy tvůrčí činnost uspořadatele.

4.1.2 Výjimky z ochrany autorského díla

Ze zásady, že všechna díla, která splňují stanovené podmínky, podléhají ochraně zákon stanoví určité výjimky. Důvodem pro tuto úpravu je existující veřejný zájem na volném užívání určitých výtvorů, a to pro jakékoli účely. Zájmy autora ustupují zájmu veřejnosti. Jelikož se jedná o výjimečné ustanovení, je stanovený výčet taxativní a nelze jej výkladem rozšiřovat.

Na prvním místě se jedná o díla úřední, kterými jsou právní předpisy, rozhodnutí, opatření obecné povahy, veřejná listina, veřejně přístupný rejstřík a sbírka jeho listin, jakož i úřední návrh úředního díla a jiná přípravná úřední dokumentace, včetně úředního překladu takového díla, sněmovní a senátní publikace, pamětní knihy obecní (obecní kroniky), státní symbol a symbol jednotky územní samosprávy a jiná taková díla, u nichž je veřejný zájem na vyloučení z ochrany.

Druhou skupinou „volných“ autorských děl jsou výtvoři tradiční lidové kultury (tedy díla folklórní), a to za předpokladu, že není obecně známo pravé jméno autora (a přitom nejde o dílo anonymní nebo o dílo pseudonymní). Při užívání těchto děl však platí omezení, že je lze užívat pouze způsobem, který nesnižuje jejich hodnotu.

4.1.3 Zveřejnění a vydání díla

Významným okamžikem pro vznik některých práv autora k jeho dílu je zveřejnění a vydání díla.

Za zveřejněné se považuje dílo od okamžiku, kdy došlo poprvé k jeho přednesení, provedení, předvedení, vystavení, vydání či jinému zpřístupnění veřejnosti. Zveřejnění musí být samozřejmě oprávněné. Rozhodnout o zveřejnění díla je výlučným právem samotného autora.

Za vydané se dílo považuje od okamžiku, kdy došlo k zahájení oprávněného veřejného rozšiřování rozmnoženin díla.

4.2 Autor

Poté, co jsme vymezili objekt ochrany, tedy pojem autorského díla, je třeba říci, komu náleží práva přiznaná autorským zákonem.

Z hlediska současného autorského zákona přísluší autorská práva (tedy práva přiznaná autorským zákonem) zásadně autorovi. Z uvedeného „zásadně“ lze dovodit, že z tohoto pravidla existují výjimky. Budou uvedeny dále.

Autorem může být pouze člověk – fyzická osoba. Autorský zákon stanoví, že autorem je fyzická osoba, která dílo vytvořila. V případě souborného díla (kde autorským dílem je právě onen výběr či uspořádání) je autorem osoba, která toto souborné dílo vybrala nebo uspořádala. Autorství vzniká okamžikem vytvoření díla. K vytvoření díla stačí z hlediska práva způsobilost k právům a povinnostem (kterou má každý člověk od narození do smrti). Vytvoření díla není právním úkonem a tedy není nezbytné, aby autor měl způsobilost k právním úkonům (a mohl tedy vlastními projevy vůle činit právní úkony a brát na sebe povinnosti). Z toho vyplývá, že autorem může být i osoba nezletilá (dítě) či osoba trpící duševní poruchou.

Pro posílení právní jistoty zákon stanoví vyvratitelnou domněnku autorství pro případ sporu. Podle této domněnky platí, že autorem je osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle (např. autor knihy je uveden na knize) nebo je u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem (skladatel písně je uveden v rejstříku vedeném Ochranným svazem autorským). Tato domněnka samozřejmě nemá za účinek to, že autorem je automaticky osoba, která je uvedena obvyklým způsobem na díle. Stále zůstává v platnosti pravidlo, že autorem je osoba, která dílo skutečně vytvořila. Tato domněnka pouze ulehčuje osobě, která se prohlašuje za autora, důkazní situaci v případě soudního sporu. Pokud se tedy například autor románu domáhá ochrany svého autorského práva, stačí mu předložit soudu výtisk knihy, ve které je uveden jako autor. Důkazní břemeno v tomto případě přechází na žalovaného, který musí na svoji obranu prokázat, že uvedený autor ve skutečnosti autorem není. Bez existence uvedené domněnky, bylo důkazní břemeno ohledně autorství zatěžovalo tu osobu, která by o sobě tvrdila, že je autorem. Dále je třeba uvést, že se jedná o domněnku vyvratitelnou. Je tedy možné, že osoba A, která se domáhá svého autorství proti osobě B, která je uvedena jako autor obvyklým způsobem na díle, unese ono důkazní břemeno a prokáže, že autorem je ve skutečnosti ona (tedy osoba A).

Jedním ze základních práv autora je právo rozhodnout, zda své dílo zveřejní a jakým způsobem má být při tomto zveřejnění uvedeno jeho autorství. Je tedy plně na úvaze autora, zda uvede svoje pravé jméno, krycí jméno, umělecké jméno (tzv. dílo pseudonymní) či dokonce bude dílo zveřejněno bez udání jména autora (tzv. dílo anonymní). Pokud autor projeví vůli zveřejnit dílo anonymně či pod pseudonymem, není dovoleno bez jeho souhlasu prozradit jeho totožnost. Autora v tomto případě zastupuje vlastním jménem a na účet autora

osoba, která dílo zveřejnila.

Autorský zákon samozřejmě reaguje i na situace, kdy dílo vznikne jako jediné společnou tvůrčí činností více osob. V tomto případě náleží právo autorské k tomuto dílu (dílu spoluautorskému) všem spoluautorům společně a nerozdílně. Na uvedené skutečnosti nic nemění ani to, že jednotlivé příspěvky lze odlišit, pokud tyto nejsou způsobilé samostatného užití. Není rozhodné, zda spoluautoři společně tvořili současně či postupně, společná tvůrčí činnost však musí být vynaložena do konce doby dokončení díla. Společná tvůrčí činnost je objektivní skutečností, nemusí tedy být předem zamýšlená či vědomá. Spoluautorem však není ten, kdo ke vzniku díla přispěl pouze poskytnutím pomoci nebo rady technické, administrativní nebo odborné povahy nebo poskytnutím dokumentačního nebo technického materiálu, anebo kdo pouze dal ke vzniku díla podnět.

Uvedené spojení společně a nerozdílně znamená, že se nejedná o několik autorských práv jednotlivých spoluautorů, nýbrž pouze o jedno autorské právo jako celek, které náleží společně všem spoluautorům. O podobnou situaci se jedná např. tehdy, jestliže sourozenci zdědí jednu nemovitost. Na jeho výkonu se tedy musejí spoluautoři zásadně dohodnout. Z právních úkonů týkajících se díla spoluautorů jsou oprávněni a povinni všichni spoluautoři společně a nerozdílně. Pokud tedy v souvislosti s tímto dílem vznikne spoluautorům nějaký závazek, jedná se o závazek solidární, kdy věřitel je oprávněn požadovat celé plnění po kterémkoli ze spoluautorů. Jestliže tento závazek splní jeden ze spoluautorů, povinnost ostatních zanikne. Splnivší spoluautor má samozřejmě právo požadovat po ostatních spoluautorech náhradu podle jejich podílů. Má ovšem také povinnost ještě předtím, než bude sám plnit, vyrozumět ostatní spoluautory o uplatnění nároku a dát jim příležitost, aby uplatnili své případné námitky. Na druhou stranu, pokud spoluautorům vznikne v souvislosti s tímto dílem nějaká pohledávka, může každý ze spoluautorů požadovat po dlužníkovi splnění celé pohledávky a dlužník je povinen splnit v celém rozsahu tomu, kdo o plnění požádá první.

O nakládání s dílem spoluautorů rozhodují spoluautoři jednomyslně. Na rozdíl od spoluvlastnictví se zde neuplatní princip většiny. Uvedená úprava samozřejmě nebrání tomu, aby spoluautoři uzavřeli dohodu o správě díla či výkonu práv některými spoluautory. Brání-li jednotlivý autor bez vážného důvodu nakládání s dílem spoluautorů, mohou se ostatní spoluautoři domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle soudem. Domáhat se ochrany práva autorského k dílu spoluautorů před ohrožením nebo porušením může i jednotlivý

spoluautor samostatně. Není-li dohodnuto mezi spoluautory jinak, je podíl jednotlivých spoluautorů na společných výnosech z práva autorského k dílu spoluautorů úměrný velikosti jejich tvůrčích příspěvků, a nelze-li tyto příspěvky rozeznat, jsou podíly na společných výnosech stejné.

4.3 Autorské právo

Jak již bylo uvedeno výše, autorské právo se díky povaze svého předmětu řadí k právům k výsledkům duševní tvořivé činnosti. Jde o právo absolutní povahy (stejně jako např. vlastnické právo), které náleží individuálně určené fyzické osobě (autorovi) a působí vůči individuálně neurčeným osobám, tedy vůči všem (erga omnes). Na jedné straně zde tedy stojí právo jedné konkrétní osoby nakládat se svým autorským dílem a na druhé straně povinnost všech ostatních zdržet se jakýchkoli neoprávněných zásahů do práv nositele autorského práva. Další důležitou charakteristikou autorského práva je jeho nepromlčitelnost (jednotlivé vzniklé nároky se samozřejmě promlčují).

4.3.1 Vznik autorského práva

Právo autorské k dílu vzniká okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. V tomto okamžiku tedy vzniká autorskoprávní ochrana a současně vzniká i autorské dílo samé. Jde pouze o způsobilost objektivní vnímatelnosti, není nutné, aby dílo fakticky nějaká osoba vnímala. Vznik práva není podmíněn zveřejněním díla či splněním nějakých formálních kritérií. Uvádění nejrůznějších zákazů či výhrad je zcela nadbytečné a z hlediska českého autorského práva právně neúčinné.

Jak již bylo dříve uvedeno, nelze autorské dílo ztotožňovat s médiem, prostřednictvím kterého je dílo vyjádřeno. Je tedy možné, aby toto médium patřilo osobě odlišné od osoby autora. Zničením věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nezaniká právo autorské k dílu. Dále je třeba uvést, že osoba, které patří věc, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nenabývá automaticky oprávnění k výkonu práva dílo užít.

Autor má právo požadovat na vlastníku věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, aby mu ji zpřístupnil, pokud je toho třeba k výkonu práv autorských. Toto právo nelze uplatnit v rozporu s oprávněnými zájmy vlastníka. Vlastník není povinen autorovi takovou věc vydat, je však povinen na žádost a náklady autora zhotovit fotografii nebo jinou rozmnoženinu díla a odevzdat ji autorovi.

4.3.2 Obsah autorského práva

Právo autorské zahrnuje výlučná práva osobnostní a výlučná práva majetková. Autorské právo je právem absolutním (podobně jako např. právo vlastnické), tedy působí proti všem a zakládá právní postavení autorovi díla ve vztahu ke všem individuálně určeným osobám.

a) Práva osobnostní jsou spojena výlučně s osobou autora, nelze se jich platně vzdát, převést je na jinou osobu a smrtí autora zanikají. Autor má zejména právo rozhodnout o zveřejnění svého díla, osobovat si autorství, rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění jeho díla (právo na autorské označení). Dále má autor právo na nedotknutelnost svého díla, zejména právo udělit svolení k jakékoli změně nebo jinému zásahu do svého díla. Je-li dílo užíváno jinou osobou, nesmí se tak dít způsobem snižujícím hodnotu díla. Autor má právo na dohled nad plněním této povinnosti jinou osobou (autorský dohled), nevyplyvá-li z povahy díla nebo jeho užití jinak, anebo nelze-li po uživateli spravedlivě požadovat, aby autorovi výkon práva na autorský dohled umožnil.

I přesto, že uvedená osobnostní práva zanikají smrtí autora, dílo nezůstane zcela nechráněno. I po smrti autora si nikdo nesmí osobovat autorství k dílu, dílo smí být použito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a je-li to obvyklé, musí být uveden autor díla, nejde-li o dílo anonymní. Těchto práv se může domáhat kterákoliv z osob autorovi blízkých (tedy nejen dědicové), toto oprávnění mají, i když uplynula doba trvání majetkových práv autorských. Oprávnění domáhat se uvedené ochrany autorský zákon přiznává i právnické osobě sdružující autory nebo příslušnému kolektivnímu správci.

b) Práva majetková nejsou úzce spojena s osobností autora a proto nezanikají smrtí autora. Jsou způsobilá být předmětem dědictví. Stejně jako u osobnostních práv se nemůže autor platně vzdát ani práv majetkových, nemůže je ani převést na jinou osobu. Důvodem je

poměrně těsné sepětí těchto majetkových práv s právy osobnostními. Majetková práva trvají po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. U spoluautorských děl se lhůta začíná počítat od smrti spoluautora, který ostatní přežil. Dílo, u kterého uplynula doba trvání majetkových práv, je dílem volným a každý je může bez dalšího volně užít. Nikdo si však nesmí osobovat autorství k takovému dílu, dílo nesmí být užito způsobem snižujícím jeho hodnotu a je-li to obvyklé, musí být uveden autor díla.

Majetková práva se dělí na dvě skupiny. Do první skupiny patří právo dílo užít a do druhé skupiny se řadí jiná majetková práva.

Pod právo dílo užít patří zejména právo autora užít své vlastní dílo a dále možnost udělit jiné osobě smlouvou (tzv. licenční smlouvou) oprávnění k výkonu tohoto práva. Autor má právo své dílo užít v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky. Jiná osoba může dílo užít bez udělení takového oprávnění pouze v případech stanovených tímto zákonem, kdy se jedná o tzv. volná užití díla a bezúplatné zákonné licence.

V této souvislosti je možno uvést, že za užití díla se nepovažuje užití díla pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Do práva autorského tak nezasahuje fyzická osoba, která pro svou osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu díla. Z uvedeného pravidla existuje hned několik výjimek. Neplatí zejména pro zhotovení rozmnoženiny počítačového programu a elektronické databáze. Při zhotovování tiskové rozmnoženiny díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou do práva autorského nezasahuje také právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba, která toto činí pouze pro svou vlastní vnitřní potřebu, a ten, kdo tak činí na objednávku fyzické osoby pro její osobní potřebu nebo na objednávku právnické osoby či podnikající fyzické osoby pro vlastní vnitřní potřebu. K tomuto volnému užití se váže povinnost platit odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu, o které bude pojednáno v souvislosti s jinými majetkovými právy. Dále je třeba uvést, že uvedené volné užití je možné pouze u těch děl, které již byla v souladu s autorským zákonem zveřejněna.

Pojmem užití díla zákon v nejširším slova smyslu chápe autorský zákon jako zpřístupňování díla veřejnosti (s výjimkou rozmnožování díla). Toto se samozřejmě může dít nejrůznějšími způsoby a zákon pouze uvádí nejtypičtější příklady:

- a) rozmnožování díla (zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho části, a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě - zejména ve formě tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální),
- b) rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla (zpřístupňování díla v hmotné podobě prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla, včetně jejich nabízení za tímto účelem; prvním prodejem nebo jiným prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě, který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem na území členského státu Evropských společenství nebo jiné smluvní strany Dohody o Evropském hospodářském prostoru, je ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla právo autora na rozšiřování pro území Evropských společenství a ostatních smluvních stran Dohody o Evropském hospodářském prostoru vyčerpáno),
- c) pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla (zpřístupňování díla ve hmotné podobě za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou),
- d) půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla (zpřístupňování díla ve hmotné podobě zařízením přístupným veřejnosti nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu poskytnutím originálu nebo rozmnoženiny díla na dobu určitou),
- e) právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla (zpřístupňování díla v hmotné podobě umožněním shlédnutí nebo jiného vnímání originálu nebo rozmnoženiny díla, zejména díla výtvarného, díla fotografického, díla architektonického včetně díla urbanistického, díla užitého umění nebo díla kartografického),

f) právo na sdělování díla veřejnosti (zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově, také zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí); za sdělování díla veřejnosti se zejména považuje

- 1) živé provozování a jeho přenos (zpřístupňování díla živě prováděného výkonným umělcem, zejména živě přednášeného literárního díla, živě prováděného hudebního díla s textem nebo bez textu, anebo živě scénicky předváděného díla dramatického nebo hudebně dramatického, choreografického nebo pantomimického, přenosem živého provozování díla se rozumí současné zpřístupňování živě provozovaného díla pomocí reproduktoru, obrazovky nebo podobného přístroje umístěného mimo prostor živého provozování),
- 2) provozování ze záznamu a jeho přenos (zpřístupňování díla ze zvukového nebo zvukově obrazového záznamu pomocí přístroje, přenosem provozování díla ze záznamu se rozumí současné zpřístupňování díla ze záznamu pomocí reproduktoru, obrazovky nebo podobného přístroje umístěného mimo prostor provozování ze záznamu),
- 3) vysílání rozhlasem nebo televizí (zpřístupňování díla rozhlasem či televizí a jiné takové zpřístupňování díla jakýmkoli jinými prostředky sloužícími k šíření zvuků nebo obrazů a zvuků nebo jejich vyjádření bezdrátově nebo po drátě, včetně šíření po kabelu nebo vysílání pomocí družice, původním vysílatelem),
- 4) přenos rozhlasového nebo televizního vysílání (zpřístupňování díla současným, úplným a nezměněným přenosem vysílání díla rozhlasem nebo televizí bezdrátově nebo po drátě, uskutečňuje-li je jiná osoba než vysílatel takového vysílání),
- 5) provozování rozhlasového či televizního vysílání (zpřístupňování díla vysílaného rozhlasem či televizí pomocí přístroje technicky způsobilého k příjmu rozhlasového či televizního vysílání; za provozování rozhlasového a televizního vysílání se nepovažuje zpřístupňování díla pomocí přístrojů technicky způsobilých k příjmu rozhlasového a televizního vysílání ubytovaným v rámci poskytování služeb spojených s ubytováním, jsou-li tyto přístroje umístěny v prostorách určených k soukromému užívání

ubytovanými osobami a rovněž zpřístupňování díla pacientům při poskytování zdravotní péče ve zdravotnických zařízeních).

Poskytnutím oprávnění k užití díla právo autorovi nezaniká, pouze mu vzniká povinnost strpět zásah do práva dílo užit jinou osobou v rozsahu vyplývajícím ze smlouvy. Nejde tedy v tomto případě o převod autorského práva.

V souvislosti s posledním z uvedených způsobů sdělování díla veřejnosti, tedy s provozováním rozhlasového a televizního vysílání, je poměrně diskutovanou otázkou povinnost provozovatelů ubytovacích a restauračních zařízení platit poplatky za užití autorských děl. Hlavním argumentem bývá skutečnost, že autorům či jiným oprávněným osobám již platí sami vysílatelé (rozhlasu či televize) a není důvodu platit znovu. Uvedená argumentace není však správná, neboť se jedná o různé způsoby užití díla zcela odlišnými osobami. Příslušná televizní či rozhlasová stanice dílo zpřístupňuje veřejnosti tím, že tato díla vysílá. Činí tak samozřejmě (s výjimkou veřejnoprávních médií) pro dosažení zisku, který zde spočívá v poplatcích za odvysílání reklamy. Provozovatel restaurace nebo ubytovacího zařízení tato díla rovněž zpřístupňuje veřejnosti, a to tím, že je zpřístupňuje pomocí přístrojů technicky způsobilých k příjmu vysílání. Tento provozovatel tak činí proto, aby zvýšil kvalitu jím poskytovaných služeb a tedy přilákal více zákazníků. Teoreticky ještě do tohoto procesu může zasáhnout třetí osoba, a to v případě, kdy by přenos vysílání nezajišťovala sama televizní či rozhlasová stanice. Tato v pořadí třetí osoba by dílo zpřístupňovala veřejnosti přenosem vysílání. Z pohledu uvedených způsobů užití díla se vždy jedná o jiný případ, který je každý samostatně zpoplatněn. Uvedená úvaha se z pohledu českého autorského zákona nedotýká provozovatelů ubytovacích zařízení, neboť podle shora uvedeného výčtu se za provozování rozhlasového a televizního vysílání nepovažuje zpřístupňování díla pomocí přístrojů technicky způsobilých k příjmu rozhlasového a televizního vysílání ubytovaným v rámci poskytování služeb spojených s ubytováním, jsou-li tyto přístroje umístěny v prostorách určených k soukromému užívání ubytovanými osobami. Jinými slovy se povinnost platit autorské poplatky nevztahuje na televizní a rádiové přijímače umístěné na jednotlivých pokojích. Zde je však nutno uvést, že v nedávné době [Evropský soudní dvůr](#) rozhodl, že hotelový pokoj je veřejným prostorem. Zřejmě je tedy možno očekávat změnu autorského zákona v tomto bodě.

Do skupiny jiných majetkových práv patří podle platného autorského zákona právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu.

Jedná se o specifické nároky autora na odměnu v případech, kdy

- a) je opětně prodáván originál či autorská rozmnoženiny, a to za účasti osoby, která profesionálně obchoduje s uměním (provozovatel galerie, dražebník,...), pokud kupní cena činí alespoň 1.500 EUR, a
- b) probíhá kvantitativně nekontrolovatelné a kvalitativně velmi dokonalé pořizování rozmnoženin zveřejněných autorských děl pro vlastní osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, anebo pro osobní potřebu fyzické osoby na podkladě zvukového, zvukově obrazového nebo jiného záznamu či rozhlasového nebo televizního vysílání jejich přenesením pomocí přístroje na nenahrané nosiče záznamu.

Z povinnosti platit odměnu autorovi za opětný prodej originálu je výjimka, pokud jde o první opětný prodej a pokud prodávající získal originál uměleckého díla přímo od autora méně než tři roky před takovým opětným prodejem a kupní cena originálu díla při opětném prodeji nepřesahuje 10 000 EUR.

U odměny v souvislosti s rozmnožováním díla zákon vychází z toho, že pořizování těchto rozmnoženin není užitím díla a tedy není k tomu třeba souhlasu autora. Nicméně zákon přesto stanoví povinnost platit za toto „užití“ díla autorovi určitou náhradní paušální odměnu. Jelikož není vhodné uložit tuto povinnost přímo uživatelům těchto rozmnoženin (nebylo by reálné kontrolovat její dodržování), stanovuje zákon povinnost platit tuto odměnu subjektům, kteří vyrábí či dováží přístroje (např. kopírovací stroje) či nenahrané nosiče záznamu (např. nenahrané CD či DVD disky), které umožňují zhotovování těchto rozmnoženin. Povinným subjektem je dále rovněž poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplatu, pokud jde o tiskové rozmnoženiny (tedy poskytovatel kopírovacích služeb). Konečným plátcem odměny autorům je samozřejmě konečný spotřebitel, neboť poplatky jsou zohledněny v konečné ceně.

Uvedené odměny se platí příslušnému kolektivnímu správci, který tyto odměny podle předem stanoveného klíče rozděluje jednotlivým autorům.

4.3.3 Výjimky a omezení práva autorského

Základním pravidlem autorského zákona je, že veškerá oprávnění související s autorským dílem náleží zásadně autorovi a třetí osoby mohou tato díla užívat pouze s jeho souhlasem. Z důvodu ryze praktických či z důvodu veřejného zájmu autorský zákon stanoví určité výjimky a omezení tohoto pravidla. Tyto zvláštní případy je však nutno interpretovat restriktivně.

Jak bylo uvedeno již výše v souvislosti s právem dílo užívat, do autorského práva není zasahováno tehdy, jestliže dílo užívá osoba fyzická pouze pro vlastní osobní potřebu (je tedy oprávněna také zhotovovat rozmnoženinu díla) a jestliže právnická osoba či podnikající fyzická osoba pro vnitřní potřebu zhotoví tiskovou rozmnoženinu. Do práva autorského přirozeně nezasahuje ani osoba, jejímž prostřednictvím je tato tisková rozmnoženina zhotovena. Uvedené oprávnění fyzické osoby užívat volně dílo pro osobní potřebu je vyloučeno především u počítačového programu (který je považován za dílo literární), elektronické databáze a některých dalších druhů děl.

Dalším omezením autorského práva je zakotvení bezúplatných zákonných licencí. V tomto případě zákon z důvodu veřejného zájmu nahrazuje souhlas autora s užitím díla. Autorský zákon zná následující bezúplatné zákonné licence:

a) Kdokoliv je oprávněn jiná autorská díla citovat, tedy užívat v odůvodněné míře výňatky ze zveřejněných děl jiných autorů ve svém díle, užívat výňatky z díla nebo drobná celá díla pro účely kritiky nebo recenze vztahující se k takovému dílu, pokud takové užití bude v souladu s poctivými zvyklostmi a v rozsahu vyžadovaném konkrétním účelem, či užívat dílo pro vyučování pro ilustrační účel nebo při vědeckém výzkumu. Vždy je však nutno uvést, je-li to možné, jméno autora, název díla a pramen.

b) Dalším případem bezúplatné zákonné licence je oprávnění osoby, která za účelem propagace výstavy či prodeje originálů či rozmnoženin uměleckých děl, tato díla užívat pro

účely propagace této akce bez svolení jejich autorů (např. na zhotovení plakátů akce či katalogů děl).

c) Do práva autorského nezasahuje ani ten, kdo kresbou, malbou, grafikou, fotografií, filmem či jinak zaznamená nebo vyjádří dílo, které je trvale umístěno na veřejném prostranství. Takto zachycené dílo je možno i dále užít. Tato licence se však nevztahuje na pořízení rozmnoženiny či napodobeniny díla architektonického stavbou a na rozmnožování nebo rozšiřování díla formou trojrozměrné rozmnoženiny (např. sochy).

d) Bez svolení autora je možno dílo užít v odůvodněné míře na základě zákona pro účely veřejné bezpečnosti, pro soudní nebo správní řízení, k jinému úřednímu účelu či pro parlamentní jednání. Dále je možno užít dílo ve spojitosti se zpravodajstvím týkajícím se aktuálních událostí, a to v rozsahu odpovídajícím informačnímu účelu, v odpovídající míře dílo v periodickém tisku, televizním či rozhlasovém vysílání nebo jiném hromadném sdělovacím prostředku zpřístupňujícím zpravodajství o aktuálních věcech politických, hospodářských nebo náboženských, uveřejněné již v jiném hromadném sdělovacím prostředku nebo jeho překlad, užít politický projev nebo úryvky veřejné přednášky nebo podobných děl v rozsahu odpovídajícím informativnímu účelu.

e) Volně je možno dále dílo užít při občanských či náboženských obřadech nebo při úředních akcích pořádaných orgány veřejné správy a při školních představeních, v nichž účinkují výlučně žáci, studenti nebo učitelé školy nebo školského či vzdělávacího zařízení. Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě dílo (tzv. školní dílo) vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení.

f) Dalším případem bezúplatné zákonné licence je možnost oprávněného uživatele souborného díla, užívá-li takové dílo za účelem přístupu k jeho obsahu a pro běžné využívání jeho obsahu.

g) Knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení jsou oprávněni zhotovit rozmnoženinu díla pro své archivní a konzervační potřeby, zhotovit rozmnoženinu díla, jehož rozmnoženina byla poškozena nebo

ztracena, zpřístupnit dílo, včetně zhotovení jeho rozmnoženiny nezbytné pro takové zpřístupnění, které je součástí jeho sbírek a jehož užití není předmětem prodejních nebo licenčních podmínek, půjčovat originály nebo rozmnoženiny obhájených diplomových, rigorózních, disertačních a habilitačních prací na místě samém, a to výhradně pro účely výzkumu nebo soukromého studia.

h) Pro potřeby zdravotně postižených, v rozsahu odpovídajícím jejich zdravotnímu postižení je možno zhotovit nebo dát zhotovit rozmnoženinu vydaného díla. Pro potřeby zrakově postižených je možno opatřit zvukovou složku zvukově obrazového záznamu audiovizuálního díla slovním vyjádřením obrazové složky.

i) Do práva autorského nezasahuje ten, kdo provádí dočasné úkony rozmnožování děl, které jsou pomíjivé nebo podružné, tvoří nedílnou a nezbytnou součást technologického procesu, nemají žádný samostatný hospodářský význam a jejich jediným účelem je umožnit přenos díla počítačovou nebo obdobnou sítí mezi třetími stranami uskutečněný prostředníkem, nebo oprávněné užití díla.

j) Bez souhlasu autora je dále možné zhotovit rozmnoženinu díla fotografického, které je jeho podobiznou a které si úplatně objednal.

k) Do práva autorského nezasahuje ten, kdo náhodně užije dílo v souvislosti se zamýšleným hlavním užitím jiného díla nebo prvku.

l) Do práva autorské dále nezasahuje ten, kdo pronajímá, půjčuje nebo vystavuje originál nebo rozmnoženinu díla užitého umění vyjádřeného v užitné podobě nebo architektonické dílo vyjádřené stavbou, či navrhne nebo provede změnu dokončené stavby, která je vyjádřením architektonického díla, v míře nezbytně nutné a při zachování hodnoty díla

m) Zdravotnické nebo sociální zařízení, které nebylo zřízeno nebo založeno za účelem dosažení zisku, zejména nemocnice a věznice, jsou oprávněny zhotovit záznam vysílaných děl a takto zaznamenaná díla provozovat osobám umístěným v těchto zařízeních.

n) Posledním případem bezúplatné zákonné licence je oprávnění vlastníka či osoby, která si od vlastníka vypůjčí originál či rozmnoženinu díla výtvarného, fotografie nebo díla

vyjádřeného postupem podobným fotografii, vystavovat takové dílo nebo je k vystavení bezplatně poskytnout, ledaže to autor při převodu vlastnictví k takovému originálu nebo takové rozmnoženině zapověděl a vlastníkově nebo vypůjčitelovi to bylo známo nebo známo být muselo.

4.3.4 Zvláštní ustanovení o některých dílech

Autorský zákon rozeznává několik druhů děl, u kterých stanovuje zvláštní režim především co se týče výkonu majetkových práv.

Pokud je dílo vytvořeno autorem ke splnění svých povinností vyplývajících mu z pracovněprávního či služebního vztahu k zaměstnavateli (jinými slovy zaměstnanec v rámci plnění svých povinností vytvoří autorské dílo), jedná se o tzv. **dílo zaměstnanecké**. Důvodem pro stanovení zvláštního režimu je ta skutečnost, že zaměstnanec nese náklady na zhotovování díla (tedy vkládá investici) a je tedy jeho oprávněným nárokem, aby požíval z vytvořeného díla i užitky. Zákon stanoví, že pokud se zaměstnanec nedohodne se zaměstnavatelem jinak, vykonává autorova majetková práva svým jménem a na svůj účet zaměstnavatel. Autorem samozřejmě zůstává stále zaměstnanec jako fyzická osoba pouze s tou výjimkou, že zaměstnavatel je oprávněn uvádět dílo na veřejnost pod svým jménem. Zaměstnanecké dílo je tedy jednou z výjimek základního principu autorského zákona, že majetková práva autora mohou náležet pouze autorovi, příp. jeho dědicům. Zaměstnavatel právo výkonu majetkových práv může postoupit třetí osobě pouze se souhlasem autora, ledaže se tak děje při prodeji podniku nebo jeho části. Pokud zaměstnavatel jakýmkoli způsobem zanikne bez právního nástupce, nastupuje standardní režim. Pokud zaměstnavatel nevykonává majetková práva vůbec nebo nedostatečně, je autor oprávněn požadovat, aby mu zaměstnavatel za obvyklých podmínek udělil licenci. Pokud se mzda nebo jiná odměna zaměstnance dostane do zjevného nepoměru k zisku z využití zaměstnaneckého díla k významu tohoto díla pro dosažení zisku, má autor právo na přiměřenou dodatečnou odměnu. Autorský zákon považuje za zaměstnanecká díla ve výše uvedeném smyslu i počítačové programy, databáze a kartografická díla, která nejsou kolektivními díly, byla-li autorem vytvořena na objednávku. Objednatel se v takovém případě považuje za zaměstnavatele.

Za **dílo kolektivní** považuje autorský zákon dílo, na jehož tvorbě se podílí více autorů, které je vytvářeno z podnětu a pod vedením fyzické nebo právnické osoby a uváděno na veřejnost pod jejím jménem, přičemž příspěvky zahrnuté do takového díla nejsou schopny samostatného užití.

Dalším zvláštní druhem díla je **dílo audiovizuální**, za které autorský zákon považuje dílo vytvořené uspořádáním děl audiovizuálně užitých (tedy jednotlivých složek audiovizuálního díla, což může být kamera, scénář, hudba), ať již zpracovaných, či nezpracovaných, které sestává z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, vyvolávajících dojem pohybu, ať již doprovázených zvukem, či nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem. Díly audiovizuálními jsou zejména díla kinematografická či televizní. Autorem audiovizuálního díla je jeho režisér. Tím nejsou dotčena práva autorů děl audiovizuálně užitých, tedy zejména autora scénáře, autora hudby a nelze též opomíjet práva jednotlivých výkonných umělců – herců či hudebníků. Zvláštní režim audiovizuálních a audiovizuálně užitých děl spočívá v tom, že autorský zákon stanoví celou řadu právních domněnek k možnému užití těchto děl. Pokud tedy například autor audiovizuálního díla udělil výrobci prvotního záznamu oprávnění k tomuto záznamu, má se zato, že tento výrobce je rovněž oprávněn pořizovat rozmnoženiny díla určené k rozšiřování, užívat toto dílo v původním či dabovaném znění nebo znění opatřeném titulky.

V současné době si jistě zaslouží bližší pozornost ochrana **počítačových programů**. Platný autorský zákon v souladu s právem EU chrání počítačový program, bez ohledu na formu jeho vyjádření, včetně přípravných koncepčních materiálů, jako dílo literární, to však samozřejmě pouze za předpokladu, že splňuje všechny znaky autorského díla nebo je-li alespoň původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvozem. Od samotného počítačového programu je však nutné odlišovat myšlenky a principy, na nichž je založen jakýkoli prvek počítačového programu, včetně těch, které jsou podkladem jeho propojení s jiným programem, neboť tyto nejsou chráněny jako autorské dílo. Autorský zákon tedy nechrání samotný algoritmus počítačového programu či samotný programovací jazyk.

Z důvodu zvláštnosti počítačových programů autorský zákon obsahuje celou řadu zákonných oprávnění (licencí) týkajících se počítačových programů. Oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu je tak oprávněn

- a) rozmnožovat, překládat, zpracovávat, upravovat či jinak měnit počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu, činí-li tak při zavedení a provozu počítačového programu nebo opravuje-li chyby počítačového programu,
- b) jinak rozmnožovat, překládat, zpracovávat, upravovat či jinak měnit počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu v souladu s jeho určením (toto oprávnění však může být dohodou vyloučeno),
- c) zhotovit si záložní rozmnoženinu počítačového programu, je-li nezbytná pro jeho užívání,
- d) zkoumat, studovat nebo zkoušet sám nebo jím pověřenou osobou funkčnost počítačového programu za účelem zjištění myšlenek a principů, na nichž je založen kterýkoli prvek počítačového programu, činí-li tak při takovém zavedení, uložení počítačového programu do paměti počítače nebo při jeho zobrazení, provozu či přenosu, k němuž je oprávněn,
- e) rozmnožovat kód nebo překládat jeho formu při rozmnožování počítačového programu nebo při jeho překladu či jiném zpracování, úpravě či jiné změně, je-li k ní oprávněn, a to samostatně nebo prostřednictvím jím pověřené osoby, jsou-li takové rozmnožování nebo překlad nezbytné k získání informací potřebných k dosažení vzájemného funkčního propojení nezávisle vytvořeného počítačového programu s jinými počítačovými programy, jestliže informace potřebné k dosažení vzájemného funkčního propojení nejsou pro takové osoby dříve jinak snadno a rychle dostupné a tato činnost se omezuje na ty části počítačového programu, které jsou potřebné k dosažení vzájemného funkčního propojení.

4.4 Licenční smlouva

V části věnované majetkovým právům autora bylo uvedeno, že základním majetkových právem autora je oprávnění své dílo užít nebo toto oprávnění udělit třetí osobě. Zákon samozřejmě zná případy, kdy k užití díla třetí osobou není třeba získat souhlas autora. Jedná se o buď o volné užití nebo o zákonné licence. Tyto případy mají být pouze výjimkami

z obecného pravidla, že užít dílo je možno pouze se souhlasem autora, příp. osoby, která je oprávněna toto oprávnění udělit za autora.

K udělení souhlasu upravuje autorský zákon zvláštní smluvní typ - licenční smlouvu. V nejobecnějším slova smyslu je smlouvou společný projev vůle dvou nebo více osob, kterým se zakládají, mění nebo ruší vzájemná práva a povinnosti těchto osob. Nutným předpokladem uzavření smlouvy je dosažení smluvního konsensu účastníků smlouvy, tedy že se účastníci dohodnou na jasném a srozumitelném obsahu smlouvy. Aby smlouva vyvolala zamýšlené právní účinky, tedy aby založila zamýšlená práva a povinnosti, je dále nutné, aby zákon tomuto projevu vůle přiznával právní význam.

Autorský zákon tedy úpravou licenční smlouvy stanoví způsob, kterým autor může udělit jiné osobě oprávnění k užití jeho autorského díla. Pokud se tedy autor dohodne s nějakou třetí osobou na konkrétní smlouvě a tato smlouva nebude v rozporu s autorským zákonem, nastoupí zamýšlený účinek účastníků smlouvy. Třetí osoba bude na základě této smlouvy oprávněna zcela legálně užívat v dohodnutém rozsahu cizí autorské dílo a autor se vůči ní nemůže domáhat porušení jeho autorského práva.

Z hlediska zájmů autora je licenční smlouva prostředkem, kterým může dosáhnout vrácení svých vynaložených investic na tvorbu díla a získání zaslouženého zisku. V této souvislosti je třeba poukázat na ekonomické možnosti obchodování s autorskými díly. Jak již bylo uvedeno, autorské dílo jako nehmotný předmět (díky své potenciální ubiquitě) lze zároveň užívat v neomezeném počtu, a to kdekoli na světě. Oprávnění k užití jednoho a téhož počítačového programu lze tedy udělit současně neomezenému počtu osob.

Udělení oprávnění dílo užít však nelze v žádném případě zaměňovat s převodem vlastnického práva či některých oprávnění, která z vlastnického práva plynou. Osobnostní i majetková práva autora jsou nepřevoditelná. Smlouva, kterou by autor svá autorská oprávnění převáděl na jinou osobu, by byla neplatná.

4.4.1 Vymezení licenční smlouvy a její účastníci

Licenční smlouvou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užit (licenci) k jednotlivým způsobům nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje poskytnout autorovi odměnu.

Účastníky licenční smlouvy je tedy na jedné straně autor a na druhé straně nabyvatel. Při uzavírání smlouvy je nutno vymezit účastníky dostatečně určitým způsobem, aby nemohlo dojít k záměně. U fyzických osob se uvádí jméno a příjmení, datum narození, adresa bydliště či jiné údaje, které jsou způsobilé identifikovat osobu. U právnických osob je nutno uvést obchodní firmu právnické osoby (nebo její jiný název) včetně uvedení právní formy, identifikační číslo a sídlo.

K platnosti licenční smlouvy není nutné (s výjimkou udělení výhradní licence – viz. dále) uzavřít ji v písemné formě, nicméně použití písemné formy lze vždy doporučit.

Ke zjednodušení praxe autorský zákon umožňuje i zjednodušené uzavírání licenční smlouvy, kdy se přijetí nabídky na uzavření licenční smlouvy může uskutečnit i jinou faktickou činností. S přihlédnutím k obsahu návrhu smlouvy nebo k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo zvyklostem může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření smlouvy provedením určitého úkonu bez vyrozumění navrhovatele tím, že se podle ní zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění. V tomto případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn.

4.4.2 Obsah licenční smlouvy

Aby došlo k platnému uzavření licenční smlouvy, je nutné, aby se účastníci dohodli na obsahových náležitostech smlouvy. Tedy vedle autora, nabyvatele a projevu vůle poskytnout licenci je nutno vymezit nezaměnitelným způsobem autorské dílo, na které se licence vztahuje, dovolené způsoby užití díla, rozsah licence a odměnu za poskytnutí licence. Opět ke zjednodušení praxe autorský zákon umožňuje, aby si smluvní strany některé obsahové

náležitosti nedohodli. V tomto případě se uplatní opět zákonné domněnky o obsahu licenční smlouvy.

Pokud smlouva nestanoví dovolené způsoby užití díla nebo k jakému rozsahu užití se licence poskytuje, platí, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak to je nutné k dosažení účelu smlouvy. Pokud není ve smlouvě výslovně stanoven místní, časový a množstevní rozsah (nebo nevyplývá-li to z účelu uzavření smlouvy), nastupuje opět zákonná domněnka, podle které je územní rozsah omezen na území České republiky, časově je licence omezena na dobu obvyklou u daného druhu díla a způsobu užití, maximálně však na jeden rok a z hlediska množstevního je licence omezena na množství, které je obvyklé u daného druhu díla a způsobu užití. Nestanoví-li smlouva jinak, licence k rozmnožování díla zahrnuje i licenci k rozšiřování takto zhotovených rozmnoženin.

Trochu jiná je situace u odměny. V licenční smlouvě musí být odměna dohodnuta buď její konkrétní výši nebo musí být alespoň stanoven způsob jejího určení. Pokud není dosaženo dohody o odměně, je licenční smlouva neplatná. Výjimkou je zde pouze skutečnost, že ze smlouvy výslovně vyplývá, že licence se poskytuje bezúplatně, nebo z jednání stran o uzavření smlouvy vyplývá jejich vůle uzavřít smlouvu úplatně i bez určení výše odměny. V případě druhé výjimky je však nabyvatel povinen poskytnout autorovi odměnu ve výši, která je obvyklá v době uzavření smlouvy za smluvních podmínek obdobných obsahu této smlouvy pro takový druh díla.

License může být poskytnuta jako výhradní nebo nevýhradní. Výhradní licence znamená, že autor nesmí k témuž dílu poskytnout další licenci třetí osobě a navíc je i sám povinen zdržet se výkonu práva užít své dílo způsobem, ke kterému licenci udělil. Dříve udělené nevýhradní licence však zůstávají v platnosti. Smlouva o výhradní licenci vyžaduje ke své platnosti dodržení písemné formy. Pokud tato otázka není ve smlouvě výslovně řešena, jde o licenci nevýhradní.

Nabyvatel nesmí upravit či jinak měnit dílo, jeho název nebo označení autora, ledaže bylo sjednáno jinak. Lze-li to na nabyvateli licence k rozmnožování díla spravedlivě požadovat a je-li to obvyklé, je nabyvatel povinen poskytnout autorovi na své náklady alespoň jednu rozmnoženinu autora díla z rozmnoženin jím pořízených na základě příslušné licence.

4.4.3 Podlicence a převod licence

Podlicencí zákon rozumí udělení oprávnění k užití díla, a to nikoliv ze strany autora, nýbrž ze strany osoby, která toto oprávnění získala na základě licence. Vztah licence a podlicence je tedy obdobný vztahu nájmu a podnájmu. Na podlicenční smlouvu se užití pravidla autorského zákona pro licenční smlouvu obdobně.

Při udělování podlicencí je třeba dodržovat starořímskou právní zásadu, podle které nikdo nemůže na jiného převést více práv, než mu náleží (*nemo plus iuris transfere potest, quam ipse habet*). Podlicencí je tedy možno poskytnout pouze takové oprávnění, které tvoří součást licence.

Autorský zákon stanoví, že platně lze uzavřít podlicenční smlouvu pouze tehdy, je-li tato možnost sjednána v licenční smlouvě. Podle tohoto pravidla je tedy možno udělit podlicenci pouze se souhlasem autora.

Jiným případem je postoupení licence. Dosavadní nabyvatel (označovaný v této souvislosti jako postupitel) ztrácí oprávnění užit díla a na jeho místo nastoupí třetí osoba (postupník). Zde autorský zákon stanoví pravidlo, že postoupení licence je možné pouze s písemným souhlasem autora. Tento souhlas může být i následný. Samotné postoupení licence se provádí smlouvou mezi postupitelem a postupníkem, která však bude bez souhlasu autora neplatná. O samotném provedení postoupení (tedy o uzavření takové smlouvy), jakož i o osobě postupníka, je postupitel povinen informovat autora bez zbytečného odkladu.

4.4.4 Zánik licence

Licence zaniká především ukončením licenční smlouvy.

Licenční smlouvu lze podobně jako jiné smlouvy ukončit celou řadou způsobů. Nejjednoduším způsobem je vždy dohoda smluvních stran o ukončení. Smlouva zanikne rovněž uplynutím lhůty, na kterou byla uzavřena. Pokud však byla uzavřena na dobu

neurčitou, je možno ji jednostranně vypovědět, pokud byla tato možnost účastníky dohodnuta. Pravidla obecných způsobů ukončení smlouvy jsou stanovena v občanském zákoníku.

Smrtí fyzické osoby nebo zánikem právnické osoby, která byla nabyvatelem, přechází práva a povinnosti z licenční smlouvy na jejího právního nástupce. Licenční smlouva však může takový přechod práv a povinností na právního nástupce vyloučit.

Autorský zákon obsahuje pouze některé specifické způsoby zániku, které vyplývají ze samotné podstaty licenční smlouvy nebo předmětu licence (autorského díla), a to možnost autora odstoupit od licenční smlouvy.

Prvním případem je situace, kdy autor udělil licenci výhradní a nabyvatel tuto licenci nevyužívá vůbec nebo využívá-li ji nedostatečně. Pokud jsou tímto nejednáním nabyvatele značně nepříznivě dotčeny oprávněné zájmy autora, může autor od smlouvy odstoupit. Nutnou podmínkou pro možnost odstoupení od smlouvy je však marné uplynutí stanovené lhůty k zahájení využívání licence. Na možnost odstoupení také musí být nabyvatel ve výzvě autora upozorněn. Uvedená možnost odstoupení však autorovi i při splnění všech shora uvedených podmínek přísluší až po uplynutím dvou let od poskytnutí licence. U příspěvků do periodického tisku s denní periodicitou činí tato lhůta tři měsíce a u ostatního periodického tisku jeden rok. Následkem platného odstoupení je zrušení smlouvy, a to dnem doručení odstoupení nabyvateli.

Nedošlo-li před odstoupením od smlouvy k využití licence vůbec, je autor povinen vrátit nabyvateli odměnu, kterou od něj přijal na základě smlouvy, od které odstoupil. Pokud došlo k využití licence pouze nedostatečně, je povinen vrátit odměnu sníženou o část, která s ohledem na poměr uskutečněného a smlouvou nebo zákonem stanoveného rozsahu využití licence připadá na uskutečněné využití. Pravidlo o vrácení odměny se neuplatní v případě, kdy nabyvatel byl dle uzavření licenční smlouvy povinen licenci využívat.

Autor je dále oprávněn písemně odstoupit od smlouvy, jestliže jeho dosud nezveřejněné dílo již neodpovídá jeho přesvědčení a zveřejněním díla by byly značně nepříznivě dotčeny jeho oprávněné osobní zájmy. Smlouva se v tomto případě ruší dnem doručení písemného odstoupení od smlouvy nabyvateli. Toto oprávnění autora vychází z povahy autorského práva jako zvláštního práva osobnostního a dává mu možnost rychle se jednostranně vyvázat z uzavřené smlouvy. Lze je však pouze uplatnit do okamžiku zveřejnění díla, nikoliv později.

Nebylo by však spravedlivé a bránilo by to řádnému využívání poskytnuté licence, kdyby nabyvatel musel nést případné ztráty z vynaložených investic jen proto, že autor poté, kdy platně udělil souhlas s užitím díla, změnil své přesvědčení. Využije-li tedy autor svého oprávnění odstoupit od smlouvy z důvodu změny svého přesvědčení, je povinen nahradit nabyvateli škodu, která mu odstoupením od smlouvy vznikla. Navíc je autor povinen v případě, kdy má zájem poskytnout oprávnění užít dílo, toto oprávnění přednostně nabídnout právě původnímu nabyvateli, a to za podmínek srovnatelných s podmínkami původně sjednanými.

4.4.5 Nakladatelská smlouva

Licenční smlouvu, kterou autor poskytuje nabyvateli licenci k rozmnožování a rozšiřování díla slovesného, hudebně dramatického nebo hudebního, výtvarného, fotografie či díla vyjádřeného způsobem podobným fotografii, autorský zákon nazývá licenční smlouvou nakladatelskou a stanoví pro ni některá zvláštní pravidla.

Není-li v nakladatelské smlouvě dohodnuto účastníky jinak, je licence poskytnuta výhradně. Toto pravidlo však neplatí, jde-li o rozmnožování a rozšiřování díla v periodické publikaci. Dále autorský zákon stanoví, že autor je oprávněn před vydáním díla v přiměřené lhůtě poskytnuté nabyvatelem provést drobné tvůrčí změny díla, pokud nevyvolají na straně nabyvatele potřebu vynaložení nepřiměřených nákladů nebo nezmění-li se jimi povaha díla. V tomto smyslu se mluví o autorské korektuře.

5 PRÁVA SOUVISEJÍCÍ S PRÁVEM AUTORSKÝM

Vedle samotného autorského práva obsahuje autorský zákon rovněž úpravu tzv. práv souvisejících s autorským právem, o kterém se pouze stručně zmíníme.

5.1 Práva výkonného umělce k uměleckému výkonu

Právo výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu se také někdy označuje jako právo příbuzné k právu autorskému, neboť umělecký výkon je vždy pojmově spjat s nějakým dílem autorským. Umělecký výkon provádí umělecké dílo, které je samozřejmě vždy také dílem autorským. Společným znakem obou práv je jejich osobnostní povaha, neboť jsou odrazem osobnosti autora, resp. výkonného umělce. Každé provedení uměleckého díla je originálním uměleckým výkonem. Ostatní práva související s právem autorským mají pouze majetkový charakter a jsou tedy převoditelné na třetí osoby.

Za umělecký výkon autorský zákon považuje výkon herce, zpěváka, hudebníka, tanečníka, dirigenta, sbormistra, režiséra nebo jiné osoby, která hraje, zpívá, recituje, předvádí nebo jinak provádí umělecké dílo a výtvořiny tradiční lidové kultury. Za umělecký výkon se považuje též výkon artisty, aniž jím provádí umělecké dílo. Výkonným umělcem je fyzická osoba, která umělecký výkon vytvořila, tedy zejména herec, zpěvák, hudebník, tanečník či artista.

Stejně jako autorské právo zahrnuje právo výkonného umělce výlučná práva osobnostní a výlučná práva majetková.

Z hlediska osobnostních práv má výkonný umělec zejména právo rozhodnout o zveřejnění svého uměleckého výkonu a právo na ochranu před každým znetvořením, zkomolením nebo jinou změnou svého výkonu, která by byla na újmu jeho pověsti. Z majetkových práv je možno uvést právo umělce užít svůj umělecký výkon v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva.

Majetková práva výkonného umělce trvají 50 let od vytvoření výkonu. Je-li však v této době

zveřejněn záznam tohoto výkonu, zanikají práva výkonného umělce až za 50 let od takového zveřejnění.

5.2 Právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu

Zvukovým záznamem autorský zákon rozumí výlučně sluchem vnímatelný záznam zvuků výkonu výkonného umělce či jiných zvuků, nebo jejich vyjádření. Výrobce zvukového záznamu může být fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost poprvé zaznamená zvuky výkonu výkonného umělce či jiné zvuky, nebo jejich vyjádření, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba.

Výrobci zvukového záznamu autorský zákon přiznává výlučné majetkové právo svůj zvukový záznam užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva.

Právo výrobce zvukového záznamu trvá 50 let od pořízení zvukového záznamu. Pokud je však zvukový záznam v průběhu této doby oprávněně vydán, zaniká právo výrobce až za 50 let od takového vydání.

5.3 Právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho prvotnímu záznamu

Zvukově obrazový záznam je záznam audiovizuálního díla nebo záznam jiné řady zaznamenaných, spolu souvisejících obrazů vyvolávajících dojem pohybu, ať již doprovázených zvukem, či nikoli, vnímatelných zrakem, a jsou-li doprovázeny zvukem, vnímatelných i sluchem. Za výrobce zvukově obrazového záznamu autorský zákon považuje fyzickou nebo právnickou osobu, která na svou odpovědnost poprvé pořídí zvukově obrazový záznam, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba.

Výrobci přísluší výlučné majetkové právo svůj zvukově obrazový záznam užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Toto právo trvá 50 let od pořízení zvukově obrazového záznamu. Je-li však v této době zvukově obrazový záznam zveřejněn, zaniká právo výrobce až za 50 let od takového zveřejnění.

5.4 Právo rozhlasového a televizního vysílatele k jeho vysílání

Vysílání je pro účely autorského zákona definováno jako výsledek šíření zvuků nebo obrazů a zvuků nebo jejich vyjádření rozhlasem nebo televizí pro příjem veřejností. Vysílatel je následně definován jako fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost uskutečňuje vysílání zvuků nebo obrazů a zvuků nebo jejich vyjádření rozhlasem nebo televizí, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba.

Vysílatel je oprávněn své vysílání užít a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Právo vysílatele trvá 50 let po prvním vysílání.

5.5 Právo nakladatele

Podle autorského zákona má nakladatel právo na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny pro osobní potřebu jím vydaného díla. Toto právo trvá 50 let od vydání díla. Toto ustanovení navazuje na jiné majetkové právo autora, a to právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu, o kterém bylo pojednáno v souvislosti s majetkovými právy autora. Toto právo nakladatele je tedy kolektivně spravováno a odměnu platí osoby, které vyrábí či dováží zařízení umožňující zhotovení rozmnoženiny díla nebo poskytují rozmnožovací služby.

Nakladatelem bude osoba, která rozmnožuje a rozšiřuje díla slovesného, hudebně dramatického nebo hudebního, výtvarného, fotografie či díla vyjádřeného způsobem podobným fotografii.

5.6 Zvláštní právo pořizovatele databáze

Jak již bylo uvedeno v části vymezující autorské dílo, databáze může být při splnění všech stanovených podmínek chráněna jako souborné autorské dílo. Ke vzniku této ochrany je však nutné, aby databáze byla způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem a její součástí byly systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě

zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem. Pokud jsou tyto podmínky splněny, přísluší autorovi veškerá práva stanovená autorským zákonem k jeho autorskému dílu.

Zvláštní právo pořizovatele databáze se však týká i těch databází, které nejsou autorskými díly a tedy nepoživají autorskoprávní ochrany. Jedná se o ryze majetkové právo (je tedy převoditelné a nezaniká smrtí nositele), které zajišťuje ochranu investice pořizovatele. Podle autorského zákona toto právo trvá 15 let od pořízení databáze. Pro účely tohoto práva se databází rozumí soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků, systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření. Toto zvláštní právo přísluší pořizovateli databáze, pokud pořízení, ověření nebo předvedení obsahu databáze představuje kvalitativně nebo kvantitativně podstatný vklad. Každý nový kvalitativně nebo kvantitativně podstatný vklad do databáze spočívající v doplnění, zkrácení či jiných úpravách má za následek nový běh trvání tohoto práva. Za pořizovatele databáze je fyzická nebo právnická osoba, která na svou odpovědnost pořídí databázi, nebo pro kterou tak z jejího podnětu učiní jiná osoba.

Obsahem tohoto zvláštního práva je oprávnění pořizovatele vytěžovat nebo zužitkovat celý obsah databáze nebo její kvalitativně nebo kvantitativně podstatné části a udělit jinému oprávnění k výkonu tohoto práva.

Vytěžováním se rozumí trvalý nebo dočasný přepis celého obsahu databáze nebo jeho podstatné části na jiný podklad, a to jakýmikoli prostředky nebo jakýmkoli způsobem, a zužitkováním se pak rozumí jakýkoli způsob zpřístupnění veřejnosti celého obsahu databáze nebo jeho podstatné části rozšiřováním rozmnoženin, pronájmem, spojením on-line nebo jinými způsoby přenosu.

Do práva pořizovatele databáze, která byla zpřístupněna jakýmkoli způsobem veřejnosti, nezasahuje oprávněný uživatel, který vytěžuje nebo zužitkovává kvalitativně nebo kvantitativně nepodstatné části obsahu databáze nebo její části, a to k jakémukoli účelu, za podmínky, že tento uživatel databázi užívá běžně a přiměřeně, nikoli systematicky či opakovaně, a bez újmy oprávněných zájmů pořizovatele databáze, a že nezpůsobuje újmu autorovi ani nositeli práv souvisejících s právem autorským k dílům.

6 KOLEKTIVNÍ SPRÁVA PRÁV

Pod kolektivní správou autorský zákon rozumí činnost určitých právnických osob, které jsou nadány zvláštním státním oprávněním pro výkon určitých činností, které bezprostředně souvisejí s právem autorským či některými právy souvisejícími.

Jelikož je autorů všech možných děl a majitelů dalších souvisejících práv velké množství, sdružují se autoři z jednotlivých oborů a jejich majetková práva vykonávají příslušní kolektivní správce. Ostatně není ani příliš reálné, aby např. zájemce o užití většího množství autorských děl vyhledával všechny jednotlivé autory a uzavíral s nimi licenční smlouvy. Účelem kolektivní správy práv je tedy kolektivní uplatňování a kolektivní ochrana majetkových práv autorských a majetkových práv souvisejících s právem autorským a zpřístupňování předmětů těchto práv veřejnosti.

Kolektivní správce tedy zastupuje osoby, kterým přísluší

- a) majetkové právo autorské (např. autor),
- b) majetkové právo související s právem autorským (např. výkonný umělec),
- c) oprávnění k výkonu majetkových práv k dílu (zaměstnavatel v případě zaměstnaneckého díla),
- d) jiné výhradní oprávnění k výkonu práva kolektivně spravovaného minimálně pro území České republiky s právem poskytnout podlicenci.

Kolektivní správa podle autorského zákona je možná pouze u autorského díla, uměleckého výkonu, zvukového a zvukově obrazového záznamu.

6.1 Kolektivně spravovaná práva

Autorský zákon především uvádí, která práva jsou vždy spravována kolektivně. Jejich individuální výkon není tedy přípustný.

Povinně kolektivně spravovanými právy jsou

- a) právo na odměnu za užití uměleckého výkonu, zaznamenaného na zvukový záznam vydaný k obchodním účelům, vysíláním rozhlasem nebo televizí nebo přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání,
- b) právo na odměnu za užití zvukového záznamu, vydaného k obchodním účelům, vysíláním rozhlasem nebo televizí nebo přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání,
- c) právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu nebo jiného záznamu přenesením jeho obsahu pomocí přístroje na nenahraný nosič takového záznamu,
- d) právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu fyzické osoby nebo pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, a to i prostřednictvím třetí osoby,
- e) právo na odměnu za opětný prodej originálu díla uměleckého,
- f) právo na odměnu za půjčování originálu nebo rozmnoženiny vydaného díla,
- g) právo na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla či výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam,
- h) právo na užití kabelovým přenosem děl, živých výkonů a výkonů zaznamenaných na zvukový nebo na zvukově obrazový záznam.

Kolektivní výkon dalších práv je samozřejmě také možný. Děje se tak uzavíráním jednotlivých smluv mezi příslušným kolektivním správcem a daným nositelem práva.

6.2 Práva a povinnosti při výkonu kolektivní správy

Při výkonu své činnosti kolektivní správce postupuje vždy s péčí řádného hospodáře a je zejména povinen

- a) převzít za obvyklých podmínek zastoupení každého nositele práv při výkonu jeho práva, pokud o to požádá a prokáže, že došlo k příslušnému užití předmětu ochrany,

- b) zastupovat nositele práv za rovných podmínek, tedy žádné nositele práv bezdůvodně nezvýhodňovat ani nediskriminovat,
- c) vést rejstřík nositelů práv smluvně zastupovaných, rejstřík nositelů práv přihlášených k evidenci a rejstřík předmětů ochrany, k nimž kolektivně spravuje práva, pokud mu jsou tyto předměty známy,
- d) sdělit tomu, kdo o to písemně požádá, zda zastupuje nositele práv k určitému předmětu ochrany pro výkon určitého práva, a vydat o tom na žádost a náklady žadatele písemné potvrzení,
- e) uzavírat za přiměřených a rovných podmínek smlouvy s uživateli předmětů ochrany nebo s osobami povinnými platit odměny podle autorského zákona, kterým se poskytuje oprávnění užít předměty ochrany nebo se stanovuje výše a způsob placení odměn.
- f) domáhat se vlastním jménem na účet zastupovaných osob nároku na náhradu škody, nároku na vydání bezdůvodného obohacení z neoprávněného výkonu kolektivně spravovaného práva a nároku na zdržení se neoprávněného výkonu kolektivně spravovaného práva, ledaže se nositel práva, je-li k tomu oprávněn, takového nároku domáhá sám,
- g) vybírat v souladu se zákonem a smlouvami pro nositele práv odměny a případné příjmy z vydání bezdůvodného obohacení, rozdělovat je a vyplácet je v souladu s rozúčtovacím řádem.

Uživatelé předmětů ochrany, jakož i osoby povinné k platbě zvláštních odměn jsou povinni umožnit kolektivnímu správci řádný výkon kolektivní správy a bez vážných důvodů kolektivnímu správci neodmítnout poskytnutí k tomu potřebných informací. Kolektivní správce je oprávněn kontrolovat řádné a včasné plnění smluv jím uzavřených při výkonu kolektivní správy.

Provozovatel provozovny či jiného prostoru, který poskytne provozovnu či jiný prostor k provozování nedivadelně provozovaného hudebního díla s textem či bez textu nebo uměleckého výkonu – neboli veřejné hudební produkce, je povinen poskytnout příslušnému kolektivnímu správci údaje a součinnost potřebnou pro určení totožnosti provozovatele veřejné hudební produkce.

Dodavatel živé veřejné hudební produkce je povinen předložit provozovateli živé veřejné produkce program produkce s uvedením jmen autorů a názvů děl, která mají být provozována,

a to nejpozději 20 dnů před konáním produkce. Provozovatel živé veřejné hudební produkce je povinen tento program produkce s uvedením jmen autorů a názvů děl, která mají být provozována, oznámit příslušnému kolektivnímu správci, a to nejpozději 10 dnů před konáním produkce.

6.3 Hromadné a kolektivní smlouvy

Zpřístupňování předmětů ochrany veřejnosti se děje uzavíráním smluv, které mohou mít také povahu smluv hromadných nebo kolektivních. Na základě takové smlouvy poskytuje kolektivní správce oprávnění k výkonu práva užít jednotlivý předmět ochrany. Pokud jsou tyto předměty ochrany určeny hromadně, jedná se o uvedenou smlouvu hromadnou a tato zahrnuje všechny předměty ochrany, k nimž takové právo kolektivně spravuje. Z podstaty kolektivní správy vyplývá, že kolektivní správce může poskytovat uživateli oprávnění k výkonu práva užít předměty ochrany pouze jako nevýhradní.

O kolektivní smlouvu se jedná v případě, kdy má být taková smlouva kolektivním správcem uzavřena s právnickou osobou sdružující uživatele.

Povinnost uzavřít smlouvu kolektivní správce nemá, bylo-li by uzavření smlouvy v rozporu s oprávněnými společnými zájmy nositelů práv. Kolektivní správce je oprávněn uživateli, který je vůči němu v prodlení se zaplacením odměny a tuto odměnu nezaplatí ani v dodatečné třicetidenní lhůtě za tím účelem kolektivním správcem poskytnuté, dočasně, na dobu prodlení, zakázat užití předmětů ochrany, ke kterému by byl uživatel jinak ze smlouvy uzavřené s kolektivním správcem oprávněn.

Jak bylo uvedeno výše, některá práva jsou kolektivně spravována přímo ze zákona a některá na základě uzavřené smlouvy o kolektivní správě. Zákon však zná také případ, kdy k zákonné kolektivní správě dojde v souvislosti s uzavřením hromadné smlouvy. Tento případ zákonné kolektivní správy může být písemným projevem nositele práva, který není smlouvě zastupován kolektivním správcem, vyloučen.

Konkrétně tento případ kolektivní správy nastupuje v situaci, kdy je uzavřením hromadné smlouvy poskytována licence k

- a) provozování uměleckých výkonů ze zvukového záznamu vydaného k obchodním účelům nebo k provozování takových zvukových záznamů,
- b) nedivadelnímu provozování hudebních děl s textem či bez textu ze zvukového záznamu vydaného k obchodním účelům,
- c) rozhlasovému nebo televiznímu vysílání určitého druhu děl,
- d) provozování rozhlasového nebo televizního vysílání určitého druhu děl, uměleckých výkonů, zvukových záznamů nebo zvukově obrazových záznamů,
- e) půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla s výjimkou počítačového programu nebo k půjčování díla nebo výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam a k půjčování takových záznamů,
- f) zpřístupňování díla, knihovnou jednotlivcům ze strany veřejnosti na požádání pro účely výzkumu a soukromého studia,
- g) živému nedivadelnímu provozování díla, pokud provozování díla nesměřuje k dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu.

Při rozdělování a vyplácení odměn, které byly vybrány na základě hromadné smlouvy pro smluvně nezastupované nositele práva, přihlíží kolektivní správce k takovým z nich, kteří se u něj za tímto účelem přihlásili k evidenci. Je však povinen vyzvat k evidenci ty, pro které odměny vybral a kteří mu jsou známi.

Pro usnadnění uzavírání hromadných a kolektivních smluv zná autorský zákon institut zprostředkovatele. Jedná se o nezávislé odborníky jmenované Ministerstvem kultury ČR, jejich seznam je veřejně přístupný a vede jej ministerstvo.

6.4 Kolektivní správci

Činnosti kolektivního správce může vykonávat pouze ten, kdo získal oprávnění k výkonu kolektivní správy. Toto oprávnění může získat pouze právnická osoba se sídlem v České republice, ve které se přímo nebo prostřednictvím třetí osoby sdružují nebo účastní nositelé práv, které při kolektivní správě zastupuje. Kolektivní správa není podnikáním, z tohoto

důvodu je kolektivní správce oprávněn požadovat pouze náhradu účelně vynaložených nákladů.

Řádný výkon kolektivní správy kontroluje především Ministerstvo kultury České republiky jako ústřední orgán státní správy na úseku kolektivní správy práv dle autorského zákona.

O udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy rozhoduje [Ministerstvo kultury ČR](#), a to na základě písemné žádosti. V žádosti musí být mimo jiné též vymezena práva, která mají být kolektivně spravována, předměty práv, a pokud jde o díla i uvedení jejich druhu. Jednou z podmínek pro vydání kladného rozhodnutí je skutečnost, že navrhovaný kolektivní výkon je účelný a pro výkon téhož práva ve vztahu k témuž předmětu ochrany nemá oprávnění již jiná osoba. Z uvedené je jasné, že za současného právního stavu není možné, aby kolektivní správu ke stejnému předmětu ochrany vykonávalo současně více osob. Tento stav přirozeně zavání možností zneužívat monopolní postavení kolektivního správce. Je tedy třeba počítat s dozorovými pravomocemi ze strany Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže.

V současné době existují tyto kolektivní správci:

1. [Dilia – divadelní a literární agentura](#)
2. [OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním](#)
3. [INTERGRAM, nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů](#)
4. [GESTOR – ochranný svaz autorský](#)
5. [OOA-S, Ochranná organizace autorská – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl](#)
6. [Ochranná asociace zvukařů - autorů](#)

Dilia vykonává kolektivní správu některých práv autorů děl literárních, dramatických, hudebně dramatických, choreografických, pantomimických, audiovizuálních, výtvarných, scénické hudby a děl vědeckých. Dále Dilia zastupuje nakladatele (s výjimkou hudebních).

OSA zastupuje při výkonu majetkových práv autory hudby, autory textu, hudební nakladatele a dědice práv uvedených osob.

INTERGRAM zastupuje při výkonu majetkových práv výkonné umělce a výrobce zvukových a zvukově obrazových záznamů.

GESTOR vykonává kolektivní správu práva na odměnu za opětný prodej originálu díla uměleckého – výtvarného.

OOA-S vykonává kolektivní správu práva na odměnu za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu díla fotografického a díla výtvarného postupem podobným fotografii, díla výtvarného, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, díla architektonického včetně díla urbanistického.

Ochranná asociace zvukařů – autorů spravuje majetková práva zvukařů – autorů k jejich dílům.

7 PROSTŘEDKY OCHRANY AUTORSKÉHO PRÁVA

Jednotlivé nároky autora, kterými se může bránit před neoprávněným zásahem do jeho práv stanoví přímo autorský zákon. Ochrany autorského práva se ovšem lze domáhat i prostřednictvím jiných právních předpisů, a to prostředky v nich stanovenými.

7.1 Autorský zákon

Autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, se může domáhat zejména, aby soud

- a) určil, že je skutečně autorem díla,
- b) zakázal ohrožení jeho autorského práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu, a to zejména zákazu neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu, neoprávněného dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla, neoprávněného sdělování díla veřejnosti, jakož i neoprávněné propagace, včetně inzerce a jiné reklamy,
- c) uložil porušiteli povinnost sdělit údaje o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní; uložení této povinnosti se může autor rovněž domáhat vůči osobě, která
 1. má nebo měla v držení neoprávněně zhotovenou rozmnoženinu či napodobeninu díla za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,
 2. využívá nebo využívala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu, která neoprávněně zasahuje nebo zasahovala do práva autora nebo je neoprávněně ohrožuje nebo ohrožovala,
 3. poskytuje nebo poskytovala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu užívanou při činnostech, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují, anebo

4. byla označena jako osoba, která se účastní pořízení, výroby nebo distribuce rozmnoženiny či napodobeniny díla anebo poskytování služeb, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují,

d) uložil povinnost odstranit následky zásahu do práva, zejména

1. stažením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení či výrobku z obchodování nebo jiného užití,
2. stažením z obchodování a zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení či výrobku,
3. zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení či výrobku,
4. zničením nebo odstraněním materiálů a nástrojů použitých výlučně nebo převážně k výrobě neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla,

e) uložil povinnost poskytnout přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu, zejména

1. omluvou,
2. zadostiučiněním v penězích, pokud by se přiznání jiného zadostiučinění nejevilo postačujícím,

f) uložil zákaz poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora.

Autorovi, jehož návrhu bylo vyhověno, může soud přiznat v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění.

Vedle shora uvedených nároků se autor samozřejmě může také domáhat náhrady škody či vydání bezdůvodného obohacení. Místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.

V této souvislosti je důležité uvést, že udělil-li autor jiné osobě výhradní oprávnění k výkonu práva jeho dílo užít, nebo je-li této osobě toto oprávnění nebo výkon majetkových práv k dílu svěřen ze zákona, má právo se domáhat shora uvedených nároků (s výjimkou určení autorství, náhrady škody či vydání bezdůvodného obohacení) pouze osoba, jejíž takto nabyté výhradní oprávnění bylo ohroženo nebo porušeno.

Dalším prostředkem ochrany autorského práva je možnost autora, kolektivního správce, právnické osoby, která je oprávněna hájit zájmy autorů, osoby, které ze zákona přísluší oprávnění k výkonu majetkových práv, nebo osoby, které byla udělena výhradní licence, požadovat od celních orgánů a orgánů vykonávajících státní statistickou službu informace o obsahu a rozsahu dovozu nebo přijetí zboží, které

- a) je rozmnoženinou jeho díla nebo zvukovým, zvukově obrazovým nebo jiným záznamem takového díla,
- b) má k pořízení takové rozmnoženiny sloužit jako nosič (nenahraný nosič),
- c) je přístrojem k zhotovení zvukových, zvukově obrazových nebo jiných záznamů nebo tiskové rozmnoženiny,

Celní úřad je oprávněn při výkonu dohledu a kontroly zajistit věc, u které má podezření, že její držitel neoprávněně zasahuje do práva autorského, a to na dobu nejvýše 1 měsíce ode dne vydání rozhodnutí o zajištění věci.

Do práva autorského neoprávněně zasahuje také ten, kdo obchází účinné technické prostředky ochrany práv, a dále ten, kdo vyrábí, dováží, přijímá, rozšiřuje, prodává, pronajímá, propaguje prodej nebo pronájem nebo drží k obchodnímu účelu zařízení, výrobky nebo součástky nebo poskytuje služby, které jsou nabízeny za účelem obcházení účinných technických prostředků ochrany a vedle uvedeného obcházení nemají žádné jiné užití.

Nedovoleným jednáním je také činnost osoby, která bez svolení autora způsobuje, umožňuje, usnadňuje nebo zastírá porušování práva autorského tím, že

- a) odstraňuje nebo mění jakoukoli elektronickou informaci o správě práv k dílu, nebo
- b) rozšiřuje, dováží nebo přijímá za účelem rozšiřování, vysílá nebo sděluje veřejnosti dílo, ze kterého byla informace o správě práv nedovoleně odstraněna nebo změněna.

7.2 Trestní zákon

Jelikož porušování autorského práva nepoškozuje pouze autora, nýbrž je pocíťováno jako negativní zásah do oblasti, která je považována za významný celospolečenský zájem, může být protiprávní jednání rovněž sankcionováno normami trestního práva.

V trestním zákoně (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů) lze tedy nalézt v § 152 skutkovou podstatu trestného činu Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi.

Uvedeného trestného činu se dopustí ten, kdo neoprávněně zasáhne do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi.

Trestní zákon přirozeně neuvádí, která díla jsou chráněna, nýbrž zcela odkazuje na autorský zákon.

Pokud soud porušitele uzná vinným tímto trestným činem, může mu uložit trest odnětí svobody až na dvě léta, peněžitý trest či trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Ještě přísněji bude potrestán pachatel, pokud tímto činem získá značný prospěch nebo se takového činu dopustí ve značném rozsahu.

Ve vztahu k dalším prostředkům ochrany autorského práva je třeba uvést, že domáhá-li se autor svých práv prostředky zakotvenými v autorském zákoně, neznamená to, že by tím byl vyloučen postih stejného protiprávního jednání prostředky práva trestního. Porušiteli tedy může být například na základě podané žaloby autora uloženo vydat autorovi dvojnásobek toho, o co se neoprávněným užitím cizího autorského díla obohatil a zničit všechny dosud neprodané nepovolené rozmnoženiny díla a zároveň mu může být uložen trest odnětí svobody. V trestním řízení už nejde pouze o zájmy autora, nýbrž zde stát (zastoupený státním zástupcem) zastupuje zájem veřejný na respektování autorských práv.

7.3 Odpovědnost za přestupky a jiné správní delikty

Na mírnější porušení veřejných zájmů (které nedosahují společenské nebezpečnosti nutné pro spáchání trestného činu) reaguje zákonodárce zakotvením odpovědnosti za přestupky, resp. za jiné správní delikty. O jejich spáchání a trestu nerozhoduje soud, nýbrž správní orgán. Skutkové podstaty jsou uvedeny přímo v autorském zákoně.

Odpovědnou za spáchání přestupku může být pouze fyzická osoba. Na úseku ochrany autorského zákona se přestupku dopustí fyzická osoba, která

- a) neoprávněně užije autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databázi,
- b) neoprávněně zasahuje do práva autorského tím, že vyrábí, dováží, přijímá, rozšiřuje, prodává či jinak nakládá s prostředky, jež umožňují obcházet účinné technické prostředky, které zabraňují nebo omezují neoprávněné užití děl, nebo tím, že způsobuje, umožňuje či jinak zastírá porušování autorského práva odstraňováním informací o správě práv,
- c) jako obchodník, který se účastní prodeje originálu díla uměleckého, nesplní oznamovací povinnost vůči kolektivnímu správci.

Osobě, která se dopustila přestupku, může správní orgán uložit poměrně vysoké pokuty.

Pokud se uvedeného neoprávněného jednání dopustí právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba, může jí být rovněž uložena pokuta.

7.4 Zákon na ochranu spotřebitele

[Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele](#), ve znění pozdějších předpisů, stanoví především některé významné povinnosti podnikatelů významných pro ochranu spotřebitele a úkoly veřejné správy v oblasti ochrany spotřebitele.

Předně je třeba uvést, že je zakázáno prodejcům výrobků a poskytovatelům služeb zejména klamat spotřebitele, tedy například uvádět nepravdivé, nedoložené, neúplné, nepřesné,

nejasné, dvojsmyslné nebo přehnané údaje anebo zamlčet údaje o skutečných vlastnostech výrobků nebo služeb či úrovni nákupních podmínek. Za klamání spotřebitele se však považuje také nabídka nebo prodej výrobků nebo zboží porušujících některá práva duševního vlastnictví, jakož i skladování těchto výrobků nebo zboží za účelem nabídky nebo prodeje.

Výrobkem nebo zbožím porušujícím některá práva duševního vlastnictví se rozumí vedle padělků, které zneužívají cizí ochranné známky, výrobků nebo zboží, které porušují práva majitele patentu nebo užitého vzoru, či výrobků nebo zboží, které porušují práva toho, jemuž svědčí ochrana zapsaného označení původu nebo zeměpisného označení, také nedovolená napodobenina, jíž je výrobek nebo zboží, které je rozmnoženinou nebo zahrnuje rozmnoženinu vyrobenou bez souhlasu majitele autorských nebo příbuzných práv.

Nad dodržováním uvedených povinností bdí [Česká obchodní inspekce](#) a celní úřady.

Aby mohlo dojít k řádnému prošetření, zda se v tom kterém případě jedná o porušení autorského či jiného práva k duševnímu vlastnictví, je majitel autorského práva nebo jiného práva chráněného autorským zákonem nebo jeho zástupce povinen na vyzvání předložit dozorovému orgánu dokumentaci potřebnou k provedení posouzení výrobků nebo zboží. Pokud se majitel práva duševního vlastnictví či jiná osoba domáhá provedení kontroly, je povinen složit přiměřenou jistotu za účelem úhrady nákladů dozorového orgánu v případech, kdy kontrolou nebude prokázána oprávněnost podnětu. Institut jistoty má především za účel zabránit podávání bezdůvodných či šikanozních udání.

Mimo oprávnění ukládat pokuty přiznává zákon celním úřadům celou řadu velmi významných oprávnění ve vztahu ke kontrole dodržování práv k duševnímu vlastnictví. Jsou oprávněny zejména

- a) kontrolovat právnické a fyzické osoby, které vyrábějí, skladují, distribuují výrobky a zboží nebo vyvíjejí jinou podobnou činnost v případech důvodného podezření, že výrobky nebo zboží porušují některá práva duševního vlastnictví,
- b) vstupovat při výkonu kontroly do provozoven nebo skladových prostor, o kterých mají důvodné podezření, že se v nich nabízejí, skladují nebo prodávají výrobky nebo zboží porušující některá práva duševního vlastnictví, či do objektů výrobce, dovozce nebo

distributora a vyžadovat předložení příslušné dokumentace a poskytnutí pravdivých informací,

- c) požadovat od kontrolovaných osob potřebné doklady, údaje a písemná nebo ústní vysvětlení,
- d) Zodebírat za náhradu od kontrolovaných osob potřebné vzorky výrobků nebo zboží k posouzení, zda nejde o výrobek nebo zboží porušující některá práva duševního vlastnictví ke klamání spotřebitele.

Celník je povinen při prokázaném zjištění nabídky, prodeje, skladování, distribuce, popřípadě dovozu nebo vývozu výrobků nebo zboží, jež porušují práva k duševnímu vlastnictví, uložit zajištění těchto výrobků nebo zboží. Kontrolovaná osoba je povinna zajištěné výrobky nebo zboží celníkovi vydat. Odmítá-li vydání, budou tyto výrobky nebo zboží kontrolované osobě odňaty. Náklady na zajištění, přepravu a skladování hradí kontrolovaná osoba.

Celní úřad uloží rozhodnutím kromě pokuty i propadnutí nebo zabránění takových výrobků nebo zboží a vlastníkem se stává stát. Následně bude opět celním úřadem určeno, že zabrané nebo propadlé výrobky nebo zboží budou zničeny, anebo budou poskytnuty pro humanitární účely, a to bezplatně.

7.5 Obchodní zákoník

Jako další prostředek proti neoprávněnému zásahu do autorského práva je možno použít prostředky ochrany proti nekalé soutěži, které jsou uvedeny v ustanoveních § 44 až 54 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

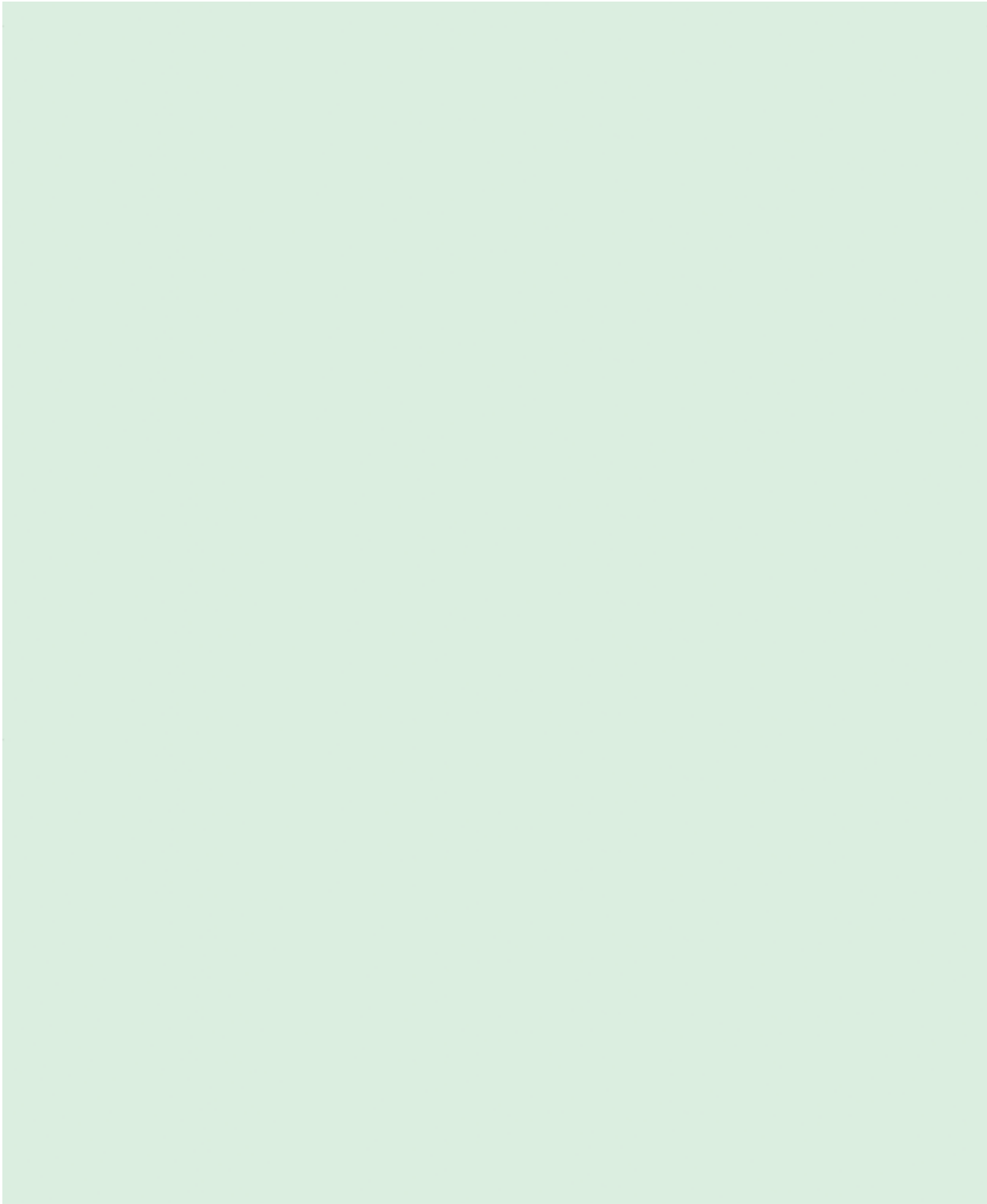
Nekalou soutěží je takové jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. Nekalá soutěž je zakázaná. Použití prostředků ochrany proti nekalé soutěži je možné pouze v případě, že osoba, jejíž práva byla nekalou soutěží porušena nebo ohrožena, a porušitel autorského práva jsou v soutěžním vztahu. Může se tedy jednat o dvě nakladatelství či dvě cestovní kanceláře.

V rozporu s dobrými mravy soutěže bude zcela jistě případ, kdy některý ze soutěžitelů neoprávněně užívá autorská díla a tím získává neoprávněnou soutěžní výhodu vůči ostatním soutěžitelům, kteří tato díla užívají na základě řádné licence (a tedy za úplatu).

U příslušného soudu je možno se domáhat proti rušiteli, aby se nekalosoutěžního jednání zdržel, odstranil závadný stav a dále je možno požadovat přiměřené zadostiučinění, které může být poskytnuto i v penězích, náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení.

8 POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA

1. Kříž, J., Holcová, I., Korda, J., Křesťanová, V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, 1. dotisk 1. vydání, Praha, Linde, 2002
2. Smejkal, V. a kol.: Právo informačních a telekomunikačních systémů, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2001
3. Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon, Komentář, 5. vydání, Praha, C. H. Beck, 2003
4. Šebelová, M: Autorské právo, zákon, komentáře, vzory a judikatura, 1. vydání, Praha, Computer Press, a.s., 2006
5. Telec, I.: Glosář některých neklasických právních pojmů, 1. vydání, Brno, MU Brno, 1995
6. Telec, I.: Přehled práva duševního vlastnictví 1, 1. vydání, Brno, Doplněk, 2002
7. Telec, I., Tůma, P.: Přehled práva duševního vlastnictví 2, česká právní ochrana, 1. vydání, Brno, Doplněk, 2006
8. Telec, I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita, 1994
9. Týč, V.: Průmyslová a autorská práva v mezinárodním obchodě, 1. vydání, Praha, Linde, 1997

Tato skripta jsou spolufinancována
Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky